

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія КВ № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жиланська, 14

1/2016

© Конституційний Суд України, 2016

Редакційна рада

- Ю. Баулін** — Голова Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (голова Редакційної ради)
- П. Стецюк** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук, доктор права (заступник голови Редакційної ради)
- Ю. Барабаш** — проректор, завідувач кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- В. Бринцев** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор
- М. Гранат** — суддя Конституційного Трибуналу Республіки Польща, доктор наук, професор
- І. Гриценко** — декан юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор
- М. Козюбра** — суддя Конституційного Суду України у відставці, завідувач кафедри загальнотеоретичних наук Національного університету «Кієво-Могилянська академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- М. Костицький** — суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри філософії права і юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
- М. Мельник** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор
- А. Селіванов** — постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
- І. Сліденко** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник
- В. Тихий** — суддя Конституційного Суду України у відставці, віце-президент — керівник Київського регіонального центру НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
- Б. Футей** — суддя Федерального суду претензій США, доктор права, професор
- С. Шевчук** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- В. Шишкін** — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, доцент

Згідно з наказом МОН України від 7 жовтня 2015 р. № 1021
«Вісник Конституційного Суду України» включено
до Переліку наукових фахових видань України

У НОМЕРІ

Рішення XIII з'їзду суддів України «Про призначення судді Конституційного Суду України»	8
Біографія Кривенка Віктора Васильовича	9
Указ Президента України «Про призначення В. Колісника суддею Конституційного Суду України»	10
Біографія Колісника Віктора Павловича	11
Указ Президента України «Про призначення В. Мойсика суддею Конституційного Суду України»	12
Біографія Мойсика Володимира Романовича	13

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей»	14
---	----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні»	19
--	----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням приватного сільськогосподарського підприємства «Агрофірма «Росія» щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у взаємозв'язку з положеннями статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність»	22
--	----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років»25

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян Медведєвої Ірини Іванівни та Мороза Дмитра Анатолійовича щодо офіційного тлумачення словосполучення «з приводу», яке міститься у частині першій статті 114 Цивільного процесуального кодексу України28

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»31

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «ІМАКС-ВМВ» щодо офіційного тлумачення положення пункту 3 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір»35

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» первинної редакції Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 4 вересня 2008 року37

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Логвиненка Михайла Юрійовича щодо офіційного тлумачення положень першого речення частини першої, частини четвертої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України40

Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Давидова Олександра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини сьомої статті 118 Земельного кодексу України	44
Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Гончарова Павла Васильовича щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 2 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», статті 71 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»	47
Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Земельного кодексу України, пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності», статті 4 ¹ Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»	51
Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Глобинський м'ясокомбінат» щодо офіційного тлумачення положень статті 117 Кодексу законів про працю України	56
Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Цебрія Олександра Володимировича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 250 Кодексу України про адміністративні правопорушення у взаємозв'язку з положеннями частини п'ятої статті 7, частини першої статті 287, частини другої статті 294 цього кодексу.	59

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положень статей 43, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», положення частини першої статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» у взаємозв'язку з положенням статті 69 Закону України «Про Конституційний Суд України»62

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян України Баклицької Оксани Анатоліївни, Бородіної Тетяни Петрівни, Демченко Ольги Григоріївни, Кандиби Людмили Миколаївни, Кушнарєнка Олександра Олександровича, Осипчук Наталії Аркадіївни, Панкової Ніни Георгіївни, Плужнікової Ольги Володимирівни, Соколова Олександра Івановича, Чайкіна Віктора Тимофійовича, Чулкова Олександра Івановича, Шелестунової Ірини Євгенівни щодо офіційного тлумачення окремих положень Закону України «Про місцеві вибори»66

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина України Кравця Ростислава Юрійовича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України71

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Гультай М. Вітчизняна конституційна думка: від Нових часів до утвердження радянської влади75

Євстіфєєв М. До питання про природу люстраційних заходів у контексті конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина88

КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗИУМИ, КОЛОКВІУМИ

Огляд Міжнародної науково-практичної конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні98

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Вересень – грудень 2015 року	105
Вітаємо ювілярів	107
<i>Підсумки конкурсу на кращу наукову статтю</i>	110
<i>Інформація про виконання бюджету Конституційним Судом України за 2015 рік</i>	111
<i>До уваги шановних авторів!</i>	114

РІШЕННЯ XIII з'їзду суддів України

Про призначення судді Конституційного Суду України

12–13 листопада 2015 року

м. Київ

Відповідно до частини другої статті 148 Конституції України, частини другої статті 5, статті 8 Закону України «Про Конституційний Суд України», пункту 4 частини другої статті 127, частини шостої статті 130 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» на підставі протоколу засідання лічильної комісії XIII з'їзду суддів України зі звільнення та призначення судді Конституційного Суду України від 13 листопада 2015 року № 9, призначити суддею Конституційного Суду України **КРИВЕНКА Віктора Васильовича**.

Головуючий на з'їзді

Секретар з'їзду

В. СИМОНЕНКО

С. ЯРКІНА

КРИВЕНКО Віктор Васильович

Суддя Конституційного Суду України

Народився 6 серпня 1955 року в с. Мотижин Макарівського району Київської області.

У 1980 році закінчив Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Проходив строкову військову службу.

Трудову діяльність розпочав у 1975 році складальником-клепальником Київського авіаційного виробничого об'єднання ім. 50-річчя Жовтня.

З 1980 року — стажист Київської обласної колегії адвокатів, у 1981–1983 роках — адвокат цієї організації.

У період 1983–1987 років працював виконувачем обов'язків голови, головою Макарівського районного народного суду Київської області.

Упродовж 1987–1993 років – суддя Київського обласного суду.

У 1993 році обраний президентом адвокатської компанії «Віллар».

У 1995 році працював головним консультантом відділу узагальнення судової практики Верховного Суду України. З 1995 року — суддя Верховного Суду України. З 1996 року — заступник голови Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України, з 2005 року — голова Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України.

У 2011 році призначений заступником Голови Верховного Суду України — секретарем Судової палати в адміністративних справах. На посаді секретаря Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України працював до 2016 року.

У листопаді 2015 року XIII з'їздом суддів України призначений суддею Конституційного Суду України. Присягу склав 27 січня 2016 року.

Кандидат юридичних наук, доцент. Заслужений юрист України.

Нагороджений відзнакою Верховного Суду України «За вірність закону», Почесною грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, орденами князя Ярослава Мудрого V та IV ступенів, Почесною грамотою Національної школи суддів України.

УКАЗ
Президента України № 22/2016

Про призначення В. Колісника
суддею Конституційного Суду України

Призначити **КОЛІСНИКА Віктора Павловича** суддею Конституційного Суду України.

Президент України

Петро ПОРОШЕНКО

26 січня 2016 року

КОЛІСНИК Віктор Павлович

Суддя Конституційного Суду України

Народився 19 липня 1960 року в с. Підвисоке Борівського району Харківської області.

Після закінчення у 1985 році Харківського юридичного інституту працював стажером-дослідником, старшим лаборантом кафедри цього навчального закладу до 1987 року.

У 1987–1990 роках — аспірант, з 1990 року по 1998 рік — асистент, доцент кафедри державного права Харківського юридичного інституту (нині — кафедра конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого).

З 1998 року до серпня 2001 року — докторант, а з вересня 2001 року — доцент кафедри конституційного права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.

У період 2001–2004 років — начальник управління планування та координації правових досліджень Академії правових наук України.

З серпня 2004 року по січень 2016 року — професор кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

У січні 2016 року Президентом України призначений суддею Конституційного Суду України. Присягу склав 27 січня 2016 року.

Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

УКАЗ
Президента України № 23/2016

Про призначення В. Мойсика
суддею Конституційного Суду України

Призначити **МОЙСИКА Володимира Романовича** суддею Конституційного Суду України.

Президент України

Петро ПОРОШЕНКО

26 січня 2016 року

МОЙСИК Володимир Романович

Суддя Конституційного Суду України

Народився 18 серпня 1957 року в с. Стецева Снятинського району Івано-Франківської області.

Трудову діяльність розпочав у 1974 році бетонником Коломийського будівельного управління.

Після закінчення у 1983 році юридичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка обраний народним суддею Залізничного районного народного суду м. Києва.

З 1990 року по 1995 рік — суддя, член Президії, заступник Голови Київського міського суду.

У 1995–2002 роках працював суддею Верховного Суду України. Має вищий кваліфікаційний клас судді.

У березні 2002 року обраний народним депутатом України в одномандатному Коломийсько-Снятинському виборчому окрузі. З 2002 року по 2006 рік — Голова Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

Протягом 2006–2012 років — народний депутат України, голова підкомітету з питань кримінального та кримінально-процесуального законодавства Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

З вересня 2006 року по червень 2007 року — голова Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування обставин і причин загибелі журналіста Г. Гонгадзе та з'ясування причин зволікання у розслідуванні кримінальної справи.

Протягом 2008–2010 років — Радник Президента України (поза штатом).

З квітня 2005 року — заступник голови, а з червня 2009 року — голова Комісії при Президенті України у питаннях помилування.

У період з 2008 року по 2010 рік — член Національної конституційної ради.

У січні 2016 року Президентом України призначений суддею Конституційного Суду України. Присягу склав 27 січня 2016 року.

Кандидат юридичних наук. Заслужений юрист України.

Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України, орденами «За заслуги» II та III ступенів.

Автор близько 30 наукових праць, зокрема монографії «Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами в Україні».

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей»

м. Київ
1 вересня 2015 року
№ 33-у/2015

Справа № 2-34/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуючого, доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей» від 7 листопада 2014 року № 595 (Урядовий кур'єр, 2014 р., 11 листопада) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Саса С. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 49 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей» від 7 листопада 2014 року № 595 зі змінами (далі — Постанова), якою затверджено Тимчасовий порядок фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей (далі — Тимчасовий порядок).

Автори клопотання вважають, що Кабінет Міністрів України, видавши Постанову, порушив конституційні права громадян України, які проживають у населених пунктах Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження (далі — тимчасово неконтрольована територія), а саме: право рівності, право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, на соціальний захист та достатній життєвий рівень.

Крім того, на думку народних депутатів України, Кабінет Міністрів України, затверджуючи Тимчасовий порядок, вийшов за межі повноважень, наданих йому Конституцією України, і втрутився у сферу виключної компетенції Верховної Ради України — визначати права і свободи людини і громадянина та гарантії цих прав і свобод.

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що Постанова не відповідає положенням статей 22, 24, 33, 46, 48, 64, 92, 95 Конституції України.

На підтвердження своїх аргументів народні депутати України наводять правові позиції Конституційного Суду України, викладені в рішеннях від 6 липня 1999 року № 8-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004, від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, та посилаються на положення Бюджетного кодексу України та законів України «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про соціальний захист дітей війни», «Про Державний бюджет України на 2014 рік».

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 29 липня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. До повноважень Конституційного Суду України належить, зокрема, вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) актів Кабінету Міністрів України (статті 147, 150 Основного Закону України).

У пункті 1 Постанови затверджено Тимчасовий порядок, а в пункті 2 Тимчасового порядку передбачено призупинення видатків з державного бюджету, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування на тимчасово неkontrolьованій території до її повернення під контроль органів державної влади. Автори клопотання, стверджуючи, що вказані положення Постанови та Тимчасового порядку суперечать вимогам статей 92, 95 Конституції України, зазначають, що Кабінет Міністрів України не наділений повноваженнями змінювати порядок фінансування бюджетних установ та здійснення соціальних виплат. Крім того, народні депутати України вважають, що пункт 1 Постанови та пункт 2 Тимчасового порядку не відповідають положенням Бюджетного кодексу України, законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про Державний бюджет України на 2014 рік». Однак згідно зі статтею 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» питання щодо законності актів органів державної влади віднесені до компетенції судів загальної юрисдикції і не належать до повноважень Конституційного Суду України.

У процесі розгляду справи Конституційний Суд України встановив, що пункт 2 Тимчасового порядку визнано незаконним та нечинним постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 12 березня 2015 року (залишено без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 20 травня 2015 року). Згідно зі статтею 150 Конституції України та правовою позицією Конституційного Суду України юрисдикція Конституційного Суду України поширюється на чинні нормативно-правові акти (їх окремі положення) (Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001).

Автори клопотання також наголошують, що окремі положення Постанови та Тимчасового порядку не відповідають частині третій статті 22 Конституції України, оскільки звужують зміст та обсяг прав громадян, які проживають на тимчасово неkontrolьованій території. Як зазначав Конституційний Суд України, перевіряти на відповідність вказаним положенням Основного Закону України підлягають лише закони, а не акти Кабінету Міністрів України (Ухвала від 25 грудня 2008 року № 63-у/2008).

Таким чином, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2.2. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Отже, суб'єкт права на конституційне подання, стверджуючи про невідповідність оспорюваного акта (його окремих положень) Основному Закону України,

повинен навести правові аргументи щодо такої невідповідності (Ухвала Конституційного Суду України від 2 жовтня 2014 року № 86-у/2014).

Народні депутати України наголошують, що положення абзаців першого, другого пункту 3 Постанови стосовно завдання міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям до 1 грудня 2014 року забезпечити переміщення бюджетних установ, підприємств та організацій, що належать до сфери їх управління, з тимчасово неконтрольованої території в населені пункти, на території яких органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, не відповідають статтям 24, 48 Конституції України. При цьому автори клопотання не навели правових аргументів щодо такої невідповідності, а лише висловили припущення, що виконання вказаного положення Постанови призведе до порушення конституційних прав громадян на рівність перед законом та на достатній життєвий рівень для них та їхніх сімей.

Згідно з пунктом 5 Постанови окремим міністерствам та Донецькій, Луганській обласним державним адміністраціям доручено підготувати та подати Кабінету Міністрів України проект закону щодо визначення механізму врегулювання розрахунків за поставлені та неоплачені енергоносії на тимчасово неконтрольованій території за рахунок коштів, передбачених для виплати пільг та субсидій на цій території. Народні депутати України, стверджуючи про невідповідність пункту 5 Постанови статті 46 Основного Закону України, висловили лише припущення, що його виконання унеможливить отримання жителями Донецької та Луганської областей належних їм соціальних виплат. Однак припущення не можуть вважатися аргументами на підтвердження неконституційності правових актів (ухвали Конституційного Суду України від 13 квітня 2004 року № 32-у/2004, від 15 листопада 2007 року № 64-у/2007).

Пунктом 8 Тимчасового порядку визначено особливий порядок виплати пенсій та інших соціальних виплат особам, які переміщені на контрольовану територію (за заявою осіб, взятих на облік у встановленому порядку). Автори клопотання вважають, що вказане положення суперечить статті 33 Конституції України, оскільки обмежує права осіб, які проживають на тимчасово неконтрольованій території, на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, а також її статті 46, але доводів на обґрунтування цього твердження не надали. Народні депутати України також не навели правових аргументів щодо того, як саме положення пункту 8 Тимчасового порядку, яке стосується виключно громадян, переміщених на контрольовану територію і взятих на облік у встановленому порядку, впливає на конституційні права осіб, які проживають на тимчасово неконтрольованій території.

Суб'єкт права на конституційне подання мотивує невідповідність Постанови статті 64 Конституції України лише відсутністю в Постанові положення про її видання у зв'язку з проведенням антитерористичної операції, однак це не можна вважати правовим обґрунтуванням неконституційності зазначеного акта.

Таким чином, конституційне подання в цій частині не відповідає вимогам пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституцій-

ного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 14, 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей» від 7 листопада 2014 року № 595 зі змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом, та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні»

м. К и ї в
2 вересня 2015 року
№ 34-у/2015

Справа № 2-32/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича — доповідача,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII (Відомості Верховної Ради України, 2014 р., № 20–21, ст. 745).

Заслухавши суддю-доповідача Шевчука С. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов

для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII (далі — Закон), а саме:

— пункту 7 розділу II, яким вносяться такі зміни до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»:

1) пункт 3 частини першої статті 3 виключити;

2) текст статті 12 викласти у такій редакції:

«Допомога при народженні дитини призначається у розмірі 41 280 гривень. Виплата допомоги здійснюється одноразово у сумі 10 320 гривень, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України»;

3) у статті 12³ слово «першої» виключити;

4) розділ IV «Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку» виключити;

— розділу III, згідно з яким до стабілізації економічної ситуації в країні зупинити дію частини другої статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Автори клопотання вважають, що оспорювані положення Закону звужують зміст і обсяг права на соціальний захист і пенсійне забезпечення, а тому не відповідають вимогам частини другої статті 8, статті 21, частин другої, третьої статті 22, частини першої статті 46 Конституції України.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 23 липня 2015 року відкрила конституційне провадження у справі щодо конституційності положень пункту 7 розділу II Закону, а в частині перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) положення розділу III Закону відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

3. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Стверджуючи про невідповідність оспорюваного акта (його окремих положень) Основному Закону України, суб'єкт права на конституційне подання повинен навести правові аргументи щодо такої невідповідності (Ухвала Конституційного Суду України від 2 жовтня 2014 року № 86-у/2014).

Аналіз змісту конституційного подання та доданих до нього матеріалів вказує на те, що народні депутати України, наголошуючи на невідповідності положення розділу III Закону вимогам Конституції України, обмежилися цитуванням окремих

правових позицій Конституційного Суду України і норм Основного Закону України. Водночас порівняння чинних положень законів України та їх попередніх редакцій, цитування приписів Конституції України, правових позицій Конституційного Суду України та оспорюваних положень законів України не є правовим обґрунтуванням неконституційності останніх у розумінні пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» (ухвали Конституційного Суду України від 27 грудня 2011 року № 66-у/2011, від 27 березня 2013 року № 10-у/2013, від 21 травня 2015 року № 21-у/2015).

Твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність положення розділу III Закону базується на припущенні, що Верховна Рада України порушила частину другу статті 8 Основного Закону України, оскільки прийняла Закон, окремі положення якого суперечать Конституції України. Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України припущення не можуть вважатися аргументом у розумінні статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» і не можуть бути правовим обґрунтуванням неконституційності правових актів Верховної Ради України чи їх окремих положень (ухвали від 13 квітня 2004 року № 32-у/2004, від 15 листопада 2007 року № 64-у/2007, від 3 березня 2009 року № 15-у/2009, від 11 червня 2014 року № 70-у/2014).

Таким чином, народні депутати України не навели правових аргументів щодо неконституційності положення розділу III Закону, чим не дотримали вимог пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України». Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення розділу III Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням приватного
сільськогосподарського підприємства «Агрофірма «Росія»
щодо офіційного тлумачення положення пункту 1
частини п'ятої статті 36 Закону України
«Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»
у взаємозв'язку з положеннями статті 2 Закону України
«Про банки і банківську діяльність»

м. Київ
3 вересня 2015 року
№ 36-у/2015

Справа № 2-31/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням приватного сільськогосподарського підприємства «Агрофірма «Росія» щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452–VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 50, ст. 564) зі змінами у взаємозв'язку з положеннями статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121–III (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 5–6, ст. 30) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Приватне сільськогосподарське підприємство «Агрофірма «Росія» (далі — Агрофірма) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452-VI зі змінами (далі — Закон), відповідно до якого під час тимчасової адміністрації не здійснюється задоволення вимог вкладників та інших кредиторів банку, у взаємозв'язку з положеннями статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III зі змінами в аспекті питань, чи розмежовано в Законі терміни «кредитор» і «клієнт банку» та чи стає клієнт банку його кредитором під час дії тимчасової адміністрації.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаного положення Закону автор клопотання обґрунтовує неоднозначним його застосуванням Вищим господарським судом України, який в одних випадках виходив із того, що обмеження, встановлене у пункті 1 частини п'ятої статті 36 Закону, не поширюється на зобов'язання банку здійснювати розрахунково-касове обслуговування клієнта банку, а в інших — що поширюється.

На підтвердження своєї позиції Агрофірма долучила до конституційного звернення роздруковані з Єдиного державного реєстру судових рішень постанови Вищого господарського суду України від 12 листопада 2014 року та від 22 квітня 2015 року (справа № 910/9232/14), від 23 грудня 2014 року (справа № 910/9228/14), від 28 січня 2015 року (справа № 904/6931/14), від 4 лютого 2015 року (справа № 910/12766/14), від 19 лютого 2015 року (справа № 927/1379/14), від 22 квітня 2015 року (справа № 910/17440/14). У жодній із цих справ вона не була стороною.

До конституційного звернення також додано копію рішення господарського суду міста Києва від 15 квітня 2015 року, яким Агрофірмі на підставі пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону відмовлено у задоволенні позовних вимог до публічного акціонерного товариства «Всеукраїнський банк розвитку».

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 23 липня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначається обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Верховний Суд України постановою від 25 березня 2015 року скасував постанову Вищого господарського суду України від 12 листопада 2014 року у справі № 910/9232/14, у зв'язку з чим Вищий господарський суд України прийняв нову постанову від 22 квітня 2015 року у цій справі.

Верховний Суд України постановою від 27 травня 2015 року також скасував постанову Вищого господарського суду України від 4 лютого 2015 року (справа № 910/12766/14).

За правовою позицією Конституційного Суду України скасовані судові рішення не є підтвердженням неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, тому їх не можна брати до уваги при вирішенні питання щодо наявності підстав для офіційного тлумачення положень Конституції України або законів України (ухвали від 28 травня 2014 року № 64-у/2014, від 18 лютого 2015 року № 4-у/2015).

Вищий господарський суд України в постановках від 23 грудня 2014 року (справа № 910/9228/14), від 22 квітня 2015 року (справа № 910/9232/14) та від 22 квітня 2015 року (справа № 910/17440/14), господарський суд міста Києва в рішенні від 15 квітня 2015 року положення пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону застосували однозначно.

Постанови Вищого господарського суду України від 28 січня 2015 року (справа № 904/6931/14) та від 19 лютого 2015 року (справа № 927/1379/14), на відміну від інших судових рішень, наданих автором клопотання, стосуються правовідносин, які виникли до запровадження у відповідних банках тимчасової адміністрації, що виключає застосування у цих справах наведеного положення Закону.

Оскільки зазначені судові рішення були прийняті за різних юридично значимих обставин, то вони не можуть розглядатися як такі, що підтверджують неоднозначне застосування пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону.

Таким чином, у конституційному зверненні не наведено фактів неоднозначного застосування судами України вказаного положення Закону, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням приватного сільськогосподарського підприємства «Агрофірма «Росія» щодо офіційного тлумачення положення пункту 1 частини п'ятої статті 36 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452-VI зі змінами у взаємозв'язку з положеннями статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III зі змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років»

м. Київ
7 вересня 2015 року
№ 37-у/2015

Справа № 2-35/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича — доповідача,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» від 9 квітня 2015 року № 316–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 26, ст. 218).

Заслухавши суддю-доповідача Литвинова О. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» від 9 квітня 2015 року № 316–VIII (далі — Закон) у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та ухвалення.

Як вважають автори клопотання, під час розгляду та ухвалення Закону було порушено положення статей 96, 102, 114 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI зі змінами (далі — Регламент), а також приписи статей 6, 8, 19, 83, 88 Конституції України.

Народні депутати України стверджують, що при розгляді питання щодо включення проекту Закону до порядку денного сесії Верховної Ради України не було дотримано строків, визначених у статті 96 Регламенту; попри низку зауважень і пропозицій до проекту Закону, наведених у висновках Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності та Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, парламент прийняв його в цілому, що суперечить вимогам частини четвертої статті 102 Регламенту; головуєчий на пленарному засіданні Верховної Ради України поставив на голосування питання щодо прийняття проекту Закону одразу за основу і в цілому, чим було порушено положення статей 102, 114 Регламенту.

Суб'єкт права на конституційне подання зазначає, що недотримання процедури розгляду та ухвалення Закону суперечить конституційним принципам законності та верховенства права, сутнісний зміст яких розкривається у статті 6, частинах першій, другій статті 8, частині другій статті 19 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 30 липня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

У Конституції України вичерпно визначено повноваження Конституційного Суду України, зокрема до них віднесено вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів України (стаття 150); закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності (частина перша статті 152). Отже, предметом розгляду Конституційного Суду України може бути лише той правовий акт Верховної Ради України, у процесі прийняття чи схвалення якого або набрання ним чинності було порушено процедурні вимоги, встановлені безпосередньо Конституцією України, а не іншими правовими актами, зокрема Регламентом (Ухвала Конституційного Суду України від 21 липня 2015 року № 31-у/2015).

Стверджуючи про неконституційність Закону у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та ухвалення, народні депутати України наводять зміст положень статті 6, частин першої, другої статті 8, частини другої статті 19, частини п'ятої статті 83, частини третьої статті 88 Конституції України, а також частини другої статті 96, частини четвертої статті 102, частини другої статті 114 Регламенту.

Однак вказані норми Основного Закону держави безпосередньо не встановлюють процедурних вимог щодо розгляду та ухвалення законопроектів, а передбачають загальні засади стосовно: здійснення державної влади в Україні (стат-

тя 6), визнання і дії принципу верховенства права, проголошення найвищої юридичної сили Конституції України (частини перша, друга статті 8), визначення підстав, меж повноважень та способів діяльності органів державної влади (частина друга статті 19), а також відсилають до положень Регламенту, якими встановлюються порядок роботи Верховної Ради України (частина п'ята статті 83) та порядок здійснення повноважень Головою Верховної Ради України (частина третя статті 88).

Вирішення питання щодо дотримання Верховною Радою України норм Регламенту при розгляді та ухваленні Закону відповідно до статей 150, 152 Конституції України не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 152, 153 Конституції України, статтями 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» від 9 квітня 2015 року № 316–VIII на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадян Медведєвої Ірини Іванівни
та Мороза Дмитра Анатолійовича
щодо офіційного тлумачення словосполучення «з приводу»,
яке міститься у частині першій статті 114
Цивільного процесуального кодексу України

м. Київ
15 вересня 2015 року
№ 39-у/2015

Справа № 2-33/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуєчого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича — доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян Медведєвої Ірини Іванівни та Мороза Дмитра Анатолійовича щодо офіційного тлумачення словосполучення «з приводу», яке міститься у частині першій статті 114 Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Касмініна О. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкти права на конституційне звернення — громадяни Медведєва І. І. та Мороз Д. А. — звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення словосполучення «з приводу», що міститься в частині першій статті 114 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс), від-

повідно до якої «позови, що виникають з приводу нерухомого майна, пред'являються за місцезнаходженням майна або основної його частини».

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначеного словосполучення автори клопотання обґрунтовують неоднозначним, на їхню думку, застосуванням цієї правової норми. Так, суб'єкти права на конституційне звернення стверджують, що в одних випадках суди загальної юрисдикції розглядали спори щодо нерухомого майна за місцезнаходженням такого майна або його основної частини, в інших — за місцем проживання відповідача.

Медведева І. І. та Мороз Д. А. вказують, що така судова практика може призвести до порушення їхнього права на судовий захист, гарантованого частиною першою статті 55 Конституції України.

На підтвердження своєї позиції автори клопотання долучили до конституційного звернення копії ухвал судів загальної юрисдикції у справах, у яких вони були сторонами, а також ухвал та рішень, прийнятих у справах інших осіб.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 29 липня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України; підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (пункти 3, 4 частини другої статті 42, стаття 94).

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України є різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Зі змісту ухвал Подільського районного суду міста Києва від 19 січня 2015 року у справі, в якій стороною був Мороз Д. А., від 21 січня 2015 року у справі, в якій стороною була Медведева І. І., та ухвал Дніпровського районного суду міста Києва від 4 січня 2013 року, Малиновського районного суду міста Одеси від 7 квітня 2014 року, Заводського районного суду міста Дніпродзержинська Дніпропетровської області від 27 травня 2014 року, Шевченківського районного суду міста Києва від 16 липня 2014 року та від 23 жовтня 2014 року, колегії суддів судової палати в цивільних справах апеляційного суду Миколаївської області від 16 березня 2015 року у справах, у яких сторонами були інші особи, вбачається, що предметом спірних правовідносин були майнові права та обов'язки щодо

нерухомого майна і суди загальної юрисдикції однаково застосовували правила виключної підсудності, встановлені у частині першій статті 114 Кодексу.

В ухвалах Залізничного районного суду міста Львова від 5 лютого 2014 року, Ставищенського районного суду Київської області від 6 травня 2014 року, Дзержинського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 1 жовтня 2014 року, Московського районного суду міста Харкова від 4 листопада 2014 року зазначено, що при розгляді справ щодо спадкового права правила виключної підсудності не застосовуються, а справи підлягають розгляду за місцезнаходженням відповідача згідно зі статтею 109 Кодексу.

Приймаючи інші рішення та ухвали у справах, у яких Медведева І. І. та Мороз Д. А. не були сторонами, суди загальної юрисдикції правила виключної підсудності не вказували і частину першу статті 114 Кодексу не застосовували.

Наведене дає підстави для висновку, що відмінність у рішеннях судів загальної юрисдикції зумовлена неоднаковими фактичними обставинами справ, а не різним застосуванням частини першої статті 114 Кодексу, тому судові рішення, копії яких долучено до конституційного звернення, не підтверджують фактів неоднозначного застосування цієї правової норми. Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам, передбаченим статтями 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян Медведевої Ірини Іванівни та Мороза Дмитра Анатолійовича щодо офіційного тлумачення словосполучення «з приводу», яке міститься у частині першій статті 114 Цивільного процесуального кодексу України, на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»

м. Київ
17 вересня 2015 року
№ 41-у/2015

Справа № 2-36/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича — доповідача,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року № 317–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 26, ст. 219).

Заслухавши суддю-доповідача Сергейчука О. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 49 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних

режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року № 317–VIII (далі — Закон) у зв'язку з порушенням встановленої Конституцією України процедури його розгляду та ухвалення.

На думку авторів клопотання, під час розгляду та ухвалення Закону було порушено вимоги статті 96, частини четвертої статті 102, статті 114, частин другої, третьої, четвертої, п'ятої, шостої, дев'ятої статті 131 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861–VI (далі — Регламент), які встановлюють законодавчу процедуру, а також статей 6, 8, 19, 83, 88 Конституції України.

Народні депутати України стверджують, що при розгляді питання про включення проекту Закону до порядку денного другої сесії Верховної Ради України восьмого скликання було порушено строки, вказані у статті 96 Регламенту, та вбачають недотримання вимог частини четвертої статті 102, статті 114 Регламенту в тому, що головуєчий на пленарному засіданні Верховної Ради України поставив на голосування питання про прийняття проекту Закону одразу за основу і в цілому, незважаючи на ряд зауважень до нього, висловлених Головним науково-експертним управлінням Апарату Верховної Ради України.

Крім того, на переконання авторів клопотання, 23 квітня 2015 року стосовно проекту Закону було прийнято ряд уточнень з порушенням окремих положень статті 131 Регламенту, а саме: її частин другої та третьої (депутатам не було надано тексту пропозицій щодо усунення неузгодженостей чи редакційних неточностей у прийнятому Законі; ці пропозиції не висловлювалися на засіданні та не внесені до стенограми); частин четвертої, п'ятої зазначеної статті Регламенту (головуючий на пленарному засіданні Верховної Ради України не доповів суті питання; пропозиції поправок не розглядалися і не вносилися на голосування постатейно); її частин шостої, дев'ятої (головуючий на пленарному засіданні Верховної Ради України повторно вніс свої пропозиції на голосування, які раніше не були підтримані більшістю голосів народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, і 30 квітня 2015 року підписав уточнену редакцію прийнятого Закону).

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 30 липня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

2.1. Згідно з Конституцією України закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремих частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності (частина перша статті 152).

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконсти-

туційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71). Отже, суб'єкт права на конституційне подання, стверджуючи про невідповідність оспорюваного акта (його окремих положень) Основному Закону України, повинен навести правові аргументи щодо такої невідповідності (Ухвала Конституційного Суду України від 2 жовтня 2014 року № 86-у/2014).

2.2. Стверджуючи про неконституційність Закону у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та ухвалення, народні депутати України наводять зміст положень статті 6, частин першої, другої статті 8, частини другої статті 19, частини п'ятої статті 83, частини третьої статті 88 Конституції України, а також частини другої статті 96, частини четвертої статті 102, частини другої статті 114, статті 131 Регламенту.

Однак положення Конституції України, на які посилаються автори клопотання, не регламентують процедурних вимог щодо розгляду та ухвалення законопроектів, а передбачають загальні засади стосовно: здійснення державної влади в Україні (стаття 6), визнання і дії принципу верховенства права, проголошення найвищої юридичної сили Конституції України (частини перша, друга статті 8), визначення підстав, меж повноважень та способів діяльності органів державної влади (частина друга статті 19), а також містять посилання на положення Регламенту, якими встановлюються порядок роботи Верховної Ради України (частина п'ята статті 83) та порядок здійснення повноважень Головою Верховної Ради України (частина третя статті 88).

Посилання на зазначені положення Конституції України не можуть вважатися правовим обґрунтуванням твердження щодо порушення конституційної процедури розгляду та ухвалення Закону, оскільки не регулюють конституційної процедури розгляду та ухвалення законів.

Таким чином, конституційне подання не містить правового обґрунтування тверджень щодо порушення конституційної процедури розгляду та ухвалення Закону, тому не відповідає вимогам пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України». Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.3. Відповідно до статті 150, частини першої статті 152 Конституції України неконституційним може бути визнаний лише той правовий акт Верховної Ради України, у процесі прийняття чи схвалення якого або набрання ним чинності було порушено процедурні вимоги, що встановлюються Конституцією України, а не іншими правовими актами, зокрема законом про Регламент Верховної Ради України (Рішення Конституційного Суду України від 12 липня 2000 року № 9-рп/2000, ухвали Конституційного Суду України від 25 січня 2001 року № 1-уп/2001, від 16 вересня 2014 року № 79-у/2014).

Проте у конституційному поданні та доданих до нього матеріалах немає відомостей про порушення встановленої Конституцією України процедури розгляду та ухвалення Закону, а лише стверджується про недотримання Верховною Радою України вимог статей 96, 102, 114, 131 Регламенту, тобто фактично ставиться питання щодо перевірки законності процедури розгляду та ухвалення Закону. Однак, як зазначено в ухвалах Конституційного Суду України, зокрема від 20 листопада 2003 року № 51-у/2003, від 14 червня 2011 року № 18-у/2011, це не належить до його повноважень.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 40, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року № 317-VIII на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням приватного підприємства
«ІМАКС-ВМВ» щодо офіційного тлумачення положення
пункту 3 частини першої статті 7
Закону України «Про судовий збір»

м. К и ї в
17 вересня 2015 року
№ 3-уп/2015

Справа № 1-2/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Саса Сергія Володимировича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни — доповідача,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням приватного підприємства «ІМАКС-ВМВ» щодо офіційного тлумачення положення пункту 3 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674–VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 14, ст. 87) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Шапталу Н. К. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Приватне підприємство «ІМАКС-ВМВ» звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 3 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами (далі — Закон), яким встановлено, що сплачена сума судового збору повертається за ухвалою суду в разі відмови у відкритті провадження у справі. Суб'єкт права на конституційне звернення просить дати тлумачення

наведеного положення Закону в аспекті такого питання: чи є обов'язковим «повернення судового збору, з підстави відмови у відкритті провадження у справі, в залежності від стадії судового процесу (перша інстанція, апеляційна, касаційна та інша інстанція)».

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України відкрила конституційне провадження у цій справі.

3. У процесі розгляду справи Конституційний Суд України дійшов висновку, що конституційне провадження підлягає припиненню з огляду на таке.

З 1 вересня 2015 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» від 22 травня 2015 року № 484–VIII, згідно з яким положення пункту 3 частини першої статті 7 Закону викладено у новій редакції, відповідно до якої сплачена сума судового збору повертається за ухвалою суду в разі відмови у відкритті провадження у справі в суді першої інстанції, апеляційного та касаційного провадження у справі. Отже, положення Закону, щодо офіційного тлумачення якого звернувся автор клопотання, втратило чинність.

Згідно зі статтею 150 Конституції України та правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в абзаці першому пункту 5 мотивувальної частини його Рішення від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001, юрисдикція Конституційного Суду України поширюється на чинні нормативно-правові акти.

Таким чином, відповідно до пункту 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України конституційне провадження у цій справі підлягає припиненню на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 45, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «ІМАКС-ВМВ» щодо офіційного тлумачення положення пункту 3 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» первинної редакції Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 4 вересня 2008 року

м. Київ
22 вересня 2015 року
№ 42-у/2015

Справа № 2-38/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича — доповідача,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 4 вересня 2008 року № 500–VI (Відомості Верховної Ради України, 2008 р., № 46, ст. 323).

Заслухавши суддю-доповідача Запорожця М. П. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 56 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» первинної редакції Закону України «Про забезпечення реалізації

житлових прав мешканців гуртожитків» в редакції від 4 вересня 2008 року № 500–VI (далі — Закон № 500) в аспекті питання, чи поширюється дія мораторію на відчуження (крім передачі у комунальну власність відповідних міських, селищних, сільських рад) гуртожитків, установленого пунктом 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону № 500, на гуртожитки, які за станом на 1 січня 2009 року перебували у приватній власності і були передані до статутних фондів акціонерних чи колективних підприємств, створених у процесі приватизації чи корпоратизації.

У Законі № 500 закріплено таке:

— «Цей Закон не поширюється на гуртожитки, що на законних підставах знаходяться у приватній власності, у тому числі ті, що передані територіальним громадам у постійне чи тимчасове користування» (частина четверта статті 1);

— «З метою захисту житлових прав мешканців гуртожитків, недопущення їх виселення із займаних жилих приміщень, недопущення відчуження гуртожитків, які будувалися за державні кошти, установити мораторій на відчуження (крім передачі у комунальну власність відповідних міських, селищних, сільських рад) гуртожитків, які перебувають у повному господарському віданні або оперативному управлінні підприємств, організацій, установ незалежно від форм власності, або увійшли до статутних фондів акціонерних чи колективних підприємств, створених у процесі приватизації чи корпоратизації, протягом трьох років з дня опублікування цього Закону. Цей мораторій діє на відчуження у будь-який спосіб зазначених гуртожитків як цілісних майнових комплексів або їх окремих будівель, споруд, жилих та нежилых приміщень та іншого майна на користь фізичних чи юридичних осіб» (пункт 3 розділу VIII «Прикінцеві положення»).

Практичну необхідність в офіційній інтерпретації положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону № 500 автори клопотання обґрунтовують наявністю колізії між названими положеннями, яка призвела до неоднозначного їх застосування судами України. На підтвердження цього до конституційного подання долучено копії постанов Вищого господарського суду України від 5 серпня 2010 року, від 17 серпня 2010 року, від 18 серпня 2010 року, а також рішення Святошинського районного суду міста Києва від 4 листопада 2014 року.

Як зазначено в конституційному поданні, вказану колізію було усунуто шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 8 вересня 2011 року № 3716–VI (далі — Закон № 3716), пунктом 3 розділу I якого, зокрема, частину четверту статті 1 Закону № 500 викладено в новій редакції.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 15 вересня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

У Конституції України визначено вичерпний перелік питань, підвідомчих Конституційному Суду України, одним з яких є офіційне тлумачення Конституції України та законів України (стаття 150).

Пунктом 3 розділу I Закону № 3716 до положень Закону № 500, визначених суб'єктом права на конституційне подання як предмет офіційного тлумачення, внесено зміни, а саме:

— частину четверту статті 1 викладено в такій редакції: «Дія цього Закону не поширюється на гуртожитки, що знаходяться у приватній власності, крім гуртожитків, що було включено до статутних капіталів товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації)»;

— у першому реченні пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» слова «протягом трьох років з дня опублікування цього Закону» замінено словами «протягом строку реалізації державної програми передачі гуртожитків у власність територіальних громад, але не менше шести років з дня опублікування цього Закону».

Крім того, Законом України «Про внесення змін до пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» щодо продовження строку мораторію на відчуження гуртожитків» від 28 грудня 2014 року № 68–VIII у першому реченні пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону № 500 слова «не менше шести років» замінено словами «не менше одинадцяти років».

За правовою позицією Конституційного Суду України його юрисдикція поширюється на чинні нормативно-правові акти (абзац перший пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001).

З огляду на наведене вирішення питання щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону № 500 (тобто в редакції від 4 вересня 2008 року, яка втратила чинність) не належить до повноважень Конституційного Суду України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 1, пункту 3 розділу VIII «Прикінцеві положення» первинної редакції Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» від 4 вересня 2008 року № 500–VI на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянина Логвиненка Михайла Юрійовича
щодо офіційного тлумачення положень першого речення
частини першої, частини четвертої статті 214
Кримінального процесуального кодексу України

м. Київ
24 вересня 2015 року
№ 43-у/2015

Справа № 2-39/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуєчого, доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Логвиненка Михайла Юрійовича щодо офіційного тлумачення положень першого речення частини першої, частини четвертої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянин Логвиненко М. Ю. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень першого речення частини першої, частини четвертої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс), якими передбачено порядок реєстрації слідчим, прокурором відповідних відомостей про кримінальне правопорушення у Єдиному реєстрі досудових розслідувань, в аспекті таких питань:

— чи слід вважати норму закону імперативною і такою, що зобов'язує слідчого чи прокурора на підставі будь-якої заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення вносити відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

— чи має право слідчий чи прокурор відмовляти у внесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у зв'язку з недостатністю даних про вчинення особою кримінального правопорушення, підстав для початку досудового розслідування або відсутністю в діях особи складу кримінального правопорушення;

— чи всі заяви та повідомлення про кримінальне правопорушення повинні прийматися та реєструватися і за яких умов.

Згідно зі статтею 214 Кодексу слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування (перше речення частини першої); слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення; відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається (частина четверта).

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує неоднозначним, на його думку, їх застосуванням судами України при розгляді скарг на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання ними заяви про кримінальне правопорушення, що призвело до порушення його прав як потерпілого.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 22 вересня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначається обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Аналіз конституційного звернення та доданих до нього копій судових рішень дає підстави для висновку, що автор клопотання не довів неоднозначного застосування судами України положень Кодексу, щодо офіційного тлумачення яких він

звернувся. Під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Так, Луцький міськрайонний суд Волинської області відмовив у задоволенні скарги Логвиненка М. Ю. на бездіяльність начальника слідчого відділу прокуратури, який не вніс відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання відповідної заяви, оскільки дійшов висновку про її необґрунтованість (ухвала від 17 червня 2015 року). В інших випадках суди задовольняли скарги заявників і зобов'язували слідчих, прокурорів вносити до Єдиного реєстру досудових розслідувань відповідні відомості з огляду на те, що подані заяви містять відомості про вчинення кримінального правопорушення (ухвали Слов'яно-сербського районного суду Луганської області від 28 листопада 2013 року та Київського районного суду міста Одеси від 12 березня 2014 року). Таким чином, з долучених до конституційного звернення матеріалів вбачається, що суди прийняли рішення за різних юридично значимих обставин, що не можна вважати неоднозначним застосуванням відповідних положень Кодексу.

Отже, Логвиненко М. Ю. не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2.2. Конституція України містить вичерпний перелік повноважень Конституційного Суду України, до яких належить, зокрема, надання офіційного тлумачення Конституції України та законів України (статті 147, 150 Основного Закону України).

Суб'єкт права на конституційне звернення просить Конституційний Суд України пояснити, чи є положення статті 214 Кодексу імперативними та чи зобов'язаний слідчий або прокурор вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі будь-яких (усіх) заяв чи повідомлень про вчинення кримінального правопорушення, тобто просить не витлумачити відповідні положення статті 214 Кодексу, а надати консультацію щодо правозастосування, що за правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Ухвалі від 31 березня 2010 року № 15-у/2010, не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Логвиненка Михайла Юрійовича щодо офіційного тлумачення положень першого речення частини першої, частини четвертої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянина Давидова Олександра Олександровича
щодо офіційного тлумачення положень частини сьомої статті 118
Земельного кодексу України

м. Київ
29 вересня 2015 року
№ 44-у/2015

Справа № 2-40/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича — доповідача,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Давидова Олександра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини сьомої статті 118 Земельного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Тупицького О. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянин Давидов О. О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини сьомої статті 118 Земельного кодексу України (далі — Кодекс) щодо законності відмови у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у зв'язку з тим, що на зазначену земельну ділянку раніше було надано дозвіл на складання проекту землеустрою іншому громадянину.

Відповідно до другого речення абзацу першого частини сьомої статті 118 Кодексу підставою відмови у наданні дозволу на розроблення проекту земле-

устрою щодо відведення земельної ділянки може бути лише невідповідність місця розташування об'єкта вимогам законів, прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, генеральних планів населених пунктів та іншої містобудівної документації, схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, проектів землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів, затверджених у встановленому законом порядку.

Необхідність в офіційному тлумаченні автор клопотання обґрунтовує неоднозначним, на його думку, застосуванням вказаних положень Кодексу судами першої та апеляційної інстанцій при прийнятті рішень за його позовами. На підтвердження цього до конституційного звернення долучено копії постанов Києво-Святошинського районного суду Київської області від 6 жовтня 2014 року та від 5 травня 2015 року, ухвал Київського апеляційного адміністративного суду від 19 листопада 2014 року та від 16 червня 2015 року.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 28 вересня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить офіційне тлумачення Конституції та законів України. Згідно з Законом України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або Закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункти 3, 4 частини другої статті 42).

У конституційному зверненні порушено питання стосовно законності відмови у наданні дозволу на підставі, не передбаченій положеннями другого речення абзацу першого частини сьомої статті 118 Кодексу, яке містить вичерпний перелік підстав для відмови у наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки для передачі безоплатно у приватну власність. Таким чином, йдеться не про з'ясування змісту цих положень, а про їх належне правозастосування. Однак до повноважень Конституційного Суду України не належать питання щодо законності актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування (стаття 14 Закону України «Про Конституційний Суд України»), а отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 14, 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Давидова Олександра Олександровича щодо офі-

ційного тлумачення положень частини сьомої статті 118 Земельного кодексу України на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
Гончарова Павла Васильовича
щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої
статті 2 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх
соціального захисту», статті 71
Закону України «Про статус і соціальний захист громадян,
які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

м. Київ
5 жовтня 2015 року
№ 45-у/2015

Справа № 2-41/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича — доповідача,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Гончарова Павла Васильовича щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 2 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 45, ст. 425) зі змінами, статті 71 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–XII (Відомості Верховної Ради Української РСР, 1991 р., № 16, ст. 200) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Мельника М. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Гончаров П. В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 2 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII зі змінами (далі — Закон № 3551), статті 71 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–XII зі змінами (далі — Закон № 796) в аспекті таких питань:

— чи є положення вказаних статей визначальними для цих законів як спеціальних законів, які мають вищу юридичну силу, ніж закони України про Державний бюджет на відповідний рік, та запобіжними щодо процедури внесення змін до цих законів, якщо вони погіршують набуте право на пільги та пенсії;

— чи повинні суди беззаперечно приймати юридично виважені рішення відповідно до вимог Закону № 3551 та Закону № 796, враховуючи те, що ні законами України про Державний бюджет на відповідний рік, ні рішеннями Конституційного Суду України не вносилися і не можуть вноситися зміни до вказаних законів.

Відповідно до статті 2 Закону № 3551 права та пільги для ветеранів війни і членів їх сімей, встановлені раніше законодавством України і законодавством колишнього Союзу РСР, не можуть бути скасовані без їх рівноцінної заміни (частина друга), нормативні акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які обмежують права і пільги ветеранів війни, передбачені Законом № 3551, є недійсними (частина третя).

Згідно зі статтею 71 Закону № 796 дія його положень не може призупинятися іншими законами, крім законів про внесення змін до Закону № 796.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень законів автор клопотання обґрунтовує неоднозначним, на його думку, їх застосуванням Конституційним Судом України (рішення від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008, від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011, від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012) та судами загальної юрисдикції (постанови Харківського апеляційного адміністративного суду від 24 жовтня 2011 року, Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 20 травня 2013 року, від 2 жовтня 2013 року, ухвала Донецького апеляційного адміністративного суду від 20 грудня 2013 року).

Як стверджує суб'єкт права на конституційне звернення, така неоднозначність призводить до порушення судами загальної юрисдикції положень статей 8, 21, 22, 46, 48, 55, 56, 58, 64, 129 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 29 вересня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктами 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або Закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень

Конституції України або законів України (пункти 3, 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Таким чином, суб'єкт права на конституційне звернення повинен зазначити конкретні положення Конституції або законів України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, вказавши, що в них є незрозумілим та потребує роз'яснення, та обґрунтувати необхідність в офіційному тлумаченні цих положень, навівши факти їх неоднозначного застосування судами України, іншими органами державної влади.

Аналіз конституційного звернення дає підстави вважати, що автор клопотання, порушуючи питання щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 2 Закону № 3551, статті 71 Закону № 796, не вказав, що саме у цих положеннях є незрозумілим та потребує роз'яснення. За правовою позицією Конституційного Суду України невизначеність предмета тлумачення унеможливує здійснення офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України (ухвали від 26 жовтня 2011 року № 53-у/2011, 24 вересня 2013 року № 40-у/2013, 14 жовтня 2014 року № 88-у/2014).

Крім того, зі змісту долучених до конституційного звернення копій судових рішень вбачається, що у справах, в яких Гончаров П. В. був стороною, положення частин другої, третьої статті 2 Закону № 3551, статті 71 Закону № 796 суди України не застосовували. Положення статті 71 Закону № 796 застосовано лише у постанові Харківського апеляційного адміністративного суду від 24 жовтня 2011 року, копію якої додано до конституційного звернення.

За правовою позицією Конституційного Суду України, якщо надані суб'єктом права на конституційне звернення матеріали свідчать про те, що відповідні положення Конституції або законів України у судових рішеннях не застосовувалися, то вони не можуть бути взяті до уваги Конституційним Судом України як такі, що підтверджують неоднозначне застосування цих положень судами України (ухвали від 26 жовтня 2011 року № 54-у/2011, від 24 листопада 2011 року № 59-у/2011).

Наведені у конституційному зверненні рішення Конституційного Суду України від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008, від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011 та від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 не можуть вважатися обґрунтуванням неоднозначного застосування положень частин другої, третьої статті 2 Закону № 3551, статті 71 Закону № 796, оскільки Конституційний Суд України не вирішує спори з конкретних справ, підвідомчих судам загальної юрисдикції (ухвали Конституційного Суду України від 12 листопада 1997 року № 58-з, від 6 червня 2007 року № 28-у/2007, від 6 лютого 2014 року № 21-у/2014). Відповідно до статей 147, 150 Конституції України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у

відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2.2. В Основному Законі України визначено вичерпний перелік питань, підвідомчих Конституційному Суду України, до якого належить, зокрема, офіційне тлумачення Конституції України та законів України (стаття 150 Основного Закону України).

Аналіз конституційного звернення та доданих до нього матеріалів дає підстави для висновку, що автор клопотання фактично намагається отримати консультацію, а саме з'ясувати особливості законодавчої процедури внесення змін до Закону № 3551 та Закону № 796, можливість погіршення внесеними до цих законів України змінами набутого права на пільги та пенсії, а також обов'язковість виконання судами України при постановленні судових рішень вимог частин другої, третьої статті 2 Закону № 3551, статті 71 Закону № 796.

За правовою позицією Конституційного Суду України надання консультацій чи роз'яснень з приводу правозастосування не належить до його повноважень (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Гончарова Павла Васильовича щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 2 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII зі змінами, статті 71 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–XII зі змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України»; непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Земельного кодексу України, пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності», статті 4¹ Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»

м. Київ
10 листопада 2015 року
№ 46-у/2015

Справа № 2-42/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Земельного кодексу України, пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 6 вересня 2012 року № 5245-VI (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 36, ст. 472) зі змінами, статті 4¹ Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня

2004 року № 1952–IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 51, ст. 553) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Земельного кодексу України (далі — Кодекс), пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 6 вересня 2012 року № 5245–VI зі змінами (далі — Закон № 5245), статті 4¹ Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року № 1952–IV зі змінами (далі — Закон № 1952).

Оспорюваними положеннями Кодексу передбачено:

— «2. У комунальній власності перебувають:

а) усі землі в межах населених пунктів, крім земельних ділянок приватної та державної власності» (пункт «а» частини другої статті 83);

— «1. У державній власності перебувають усі землі України, крім земель комунальної та приватної власності» (частина перша статті 84).

У пунктах 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 5245 зазначено:

«3. З дня набрання чинності цим Законом землями комунальної власності відповідних територіальних громад вважаються:

а) земельні ділянки:

на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна комунальної власності відповідної територіальної громади;

які перебувають у постійному користуванні органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, установ, організацій;

б) всі інші землі, розташовані в межах відповідних населених пунктів, крім земельних ділянок приватної власності та земельних ділянок, зазначених у підпунктах «а» і «б» пункту 4 цього розділу.

4. У державній власності залишаються:

а) розташовані в межах населених пунктів земельні ділянки:

на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна державної власності;

які перебувають у постійному користуванні органів державної влади, державних підприємств, установ, організацій, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук;

які належать до земель оборони;

б) земельні ділянки, що використовуються Чорноморським флотом Російської Федерації на території України на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

в) землі зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;

г) усі інші землі, розташовані за межами населених пунктів, крім земельних ділянок приватної власності та земельних ділянок, зазначених у підпункті "а" пункту 3 цього розділу».

Частиною першою статті 4¹ Закону № 1952 встановлено: «1. Рішення органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування про передачу земельних ділянок у власність або користування (постійне користування, оренда, користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис), користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій), сервітут) приймається без здійснення державної реєстрації права держави чи територіальної громади на такі земельні ділянки, крім випадків, коли право власності на земельні ділянки державної або комунальної власності вже зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно».

Народні депутати України вважають, що оспорювані положення вказаних нормативно-правових актів не відповідають статтям 1, 3, 5, частині другій статті 8, частинам першій, четвертій статті 13, частині другій статті 14, частині третій статті 22, частині першій статті 41, статтям 64, 68 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 30 вересня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Стверджуючи про невідповідність оспорюваного акта (його окремих положень) Основному Закону України, суб'єкт права на конституційне подання повинен навести правові аргументи щодо такої невідповідності (Ухвала Конституційного Суду України від 2 вересня 2015 року № 34-у/2015).

Аналіз змісту конституційного подання дає підстави для висновку, що твердження народних депутатів України щодо неконституційності оспорюваних положень Кодексу, Закону № 5245, Закону № 1952 без логічного взаємозв'язку з відповідними статтями Конституції України стосовно довільного закріплення та безпідставного зарахування земель, які є об'єктом права власності Українського народу, до комунальної та державної власності, їх необґрунтованого розмежування, а також щодо створення підстав для вчинення посадовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування численних корупційних діянь, пов'язаних із здійсненням правомочності власника землі, що завдають значної шкоди конституційним правам та законним інтересам Українського народу, є припущеннями. Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що при-

пущення не можуть вважатися аргументами на підтвердження неконституційності правових актів чи їх окремих положень (ухвали від 30 червня 2011 року № 21-у/2011, від 11 червня 2014 року № 70-у/2014, від 2 вересня 2015 року № 34-у/2015).

Крім того, аргументуючи невідповідність частини першої статті 4¹ Закону № 1952 вимогам частини четвертої статті 13, частини другої статті 14 Конституції України, автори клопотання посилаються на те, що Верховна Рада України встановила дискримінаційний підхід щодо підстав та порядку набуття права власності державою, органами місцевого самоврядування порівняно з іншими суб'єктами права власності. Однак вказані положення Основного Закону України не регламентують підстав та порядку набуття права власності на землю, а лише закріплюють рівність суб'єктів права власності перед законом (частина четверта статті 13) та гарантують право власності на землю, яке набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону (частина друга статті 14).

Наголошуючи на неконституційності положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Кодексу, пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 5245, статті 4¹ Закону № 1952, народні депутати України лише цитують окремі норми Конституції України, положення Кодексу, вказаних законів та деякі правові позиції Конституційного Суду України. Однак таке цитування не є правовим обґрунтуванням їх неконституційності у розумінні пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» (ухвали Конституційного Суду України від 21 травня 2015 року № 21-у/2015, від 2 вересня 2015 року № 34-у/2015).

Отже, народні депутати України не навели правових аргументів щодо неконституційності положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Кодексу, пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 5245, статті 4¹ Закону № 1952, тобто не дотримали вимог пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Крім того, у конституційному поданні не містяться аргументи, які обґрунтовували би твердження авторів клопотання про невідповідність окремих положень вказаних нормативно-правових актів частині третій статті 22, частині першій статті 41, статтям 64, 68 Конституції України.

Таким чином, конституційне подання не відповідає вимогам пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту «а» частини другої статті 83, частини першої статті 84 Земельного кодексу України, пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 6 вересня 2012 року № 5245–VI зі змінами, статті 4¹ Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року № 1952–IV зі змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою
відповідальністю «Глобинський м'ясокомбінат»
щодо офіційного тлумачення положень статті 117
Кодексу законів про працю України

м. Київ
11 листопада 2015 року
№ 47-у/2015

Справа № 2-37/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича — доповідача,
Шаптали Наталі Костянтинівни,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Глобинський м'ясокомбінат» щодо офіційного тлумачення положень статті 117 Кодексу законів про працю України.

Заслухавши суддю-доповідача Сліденка І. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Глобинський м'ясокомбінат» (далі — Товариство) в особі директора Бондаренка О. Д. звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 117 Кодексу законів про працю України (далі — Кодекс) щодо можливості стягнення з власника або уповноваженого ним органу на користь звільненого працівника середньої заробітної плати за весь час невиконання рішення суду по день фактичного розрахунку.

За статтею 117 Кодексу в разі невиклати з вини власника або уповноваженого ним органу належних звільненому працівникові сум у строки, зазначені в статті 116 Кодексу, при відсутності спору про їх розмір підприємство, установа, організація повинні виплатити працівникові його середній заробіток за весь час затримки по день фактичного розрахунку (частина перша); при наявності спору про розміри належних звільненому працівникові сум власник або уповноважений ним орган повинен сплатити зазначене в цій статті відшкодування в тому разі, коли спір вирішено на користь працівника, а якщо спір вирішено на користь працівника частково, то розмір відшкодування за час затримки визначає орган, який виносить рішення по суті спору (частина друга).

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу автор клопотання обґрунтовує наявністю їх неоднозначного застосування судами України, у тому числі Верховним Судом України, і стверджує, що це може призвести до порушення його конституційних прав.

До конституційного звернення долучено копії судових рішень, з яких вбачається, що звільнені працівники зверталися до судів із позовами про стягнення заборгованості з виплати заробітної плати на підставі статті 117 Кодексу з моменту ухвалення судових рішень на їхню користь та відкриття виконавчого провадження. За твердженням автора клопотання, суди неоднозначно застосовували положення статті 117 Кодексу «весь час затримки по день фактичного розрахунку», а саме: в одних випадках ухвалювали рішення на користь звільненого працівника та стягували заборгованість з моменту винесення рішення, в інших — відмовляли у задоволенні позовних вимог, зазначаючи, що з моменту винесення рішення і відкриття виконавчого провадження спір перестає бути трудовим, а тому положеннями трудового законодавства такі правовідносини не регулюються.

Товариство у конституційному зверненні посилається також на рішення Європейського суду з прав людини від 4 жовтня 2010 року у справі «Меньшакова проти України».

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 30 липня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, а також обґрунтування необхідності в їх офіційному тлумаченні (пункти 3, 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94). Конституційний Суд України виходить з того, що ці положення обумовлюють необхідність визначення предмета офіційного тлумачення в контексті вимог до конституційного звернення.

Предметом офіційного тлумачення Конституційного Суду України можуть бути статті (окремі положення) Конституції та законів України, що потребують роз'яснення їх сутності, тож автор клопотання має вказати, які саме положення Конституції чи законів України неоднозначно застосовуються судами України, іншими органами державної влади і потребують офіційного роз'яснення з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Зі змісту конституційного звернення вбачається, що Товариство не вказало конкретні положення статті 117 Кодексу, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та не обґрунтувало необхідності в офіційному тлумаченні статей (окремих положень) Конституції та законів України.

Конституційний Суд України вважає, що невизначеність автором клопотання предмета тлумачення унеможлиблює здійснення офіційної інтерпретації зазначених положень Кодексу (ухвали Конституційного Суду України від 27 січня 2015 року № 2-у/2015, від 5 жовтня 2015 року № 45-у/2015).

Таким чином, конституційне звернення не відповідає вимогам пунктів 3, 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Глобинський м'ясокомбінат» щодо офіційного тлумачення положень статті 117 Кодексу законів про працю України на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
Цебрія Олександра Володимировича
щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 250
Кодексу України про адміністративні правопорушення
у взаємозв'язку з положеннями частини п'ятої статті 7,
частини першої статті 287, частини другої статті 294 цього кодексу

м. К и ї в
8 грудня 2015 року
№ 49-у/2015

Справа № 2-43/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича — доповідача,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Цебрія Олександра Володимировича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 250 Кодексу України про адміністративні правопорушення у взаємозв'язку з положеннями частини п'ятої статті 7, частини першої статті 287, частини другої статті 294 цього кодексу.

Заслухавши суддю-доповідача Саса С. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Цебрій О. В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини першої статті 250 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — Кодекс), згідно з яким прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосу-

ванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення, має право оскаржувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення, у взаємозв'язку з положеннями частини п'ятої статті 7, частини першої статті 287, частини другої статті 294 Кодексу в аспекті питання, чи поширюється положення «оскаржувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення», яке міститься в частині першій статті 250 Кодексу, на будь-які постанови суду у справах про адміністративні правопорушення, чи лише на ті, в яких ідеться про застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаного положення зумовлена неоднозначним, на думку автора клопотання, застосуванням судами України частини першої статті 250 Кодексу, що призвело до порушення його конституційного права на розгляд справи безстороннім і справедливим судом.

На підтвердження своїх аргументів суб'єкт права на конституційне звернення надав копії судових рішень Маньківського районного суду Черкаської області від 26 лютого 2015 року, апеляційного суду Київської області від 5 березня 2015 року, від 23 березня 2015 року, від 24 березня 2015 року, апеляційного суду Полтавської області від 10 березня 2015 року, апеляційного суду Львівської області від 16 березня 2015 року, апеляційного суду Черкаської області від 17 березня 2015 року та від 27 березня 2015 року, апеляційного суду Чернівецької області від 19 березня 2015 року, апеляційного суду Тернопільської області від 5 червня 2015 року.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 2 листопада 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

В Основному Законі України визначено вичерпний перелік питань, що належать до повноважень Конституційного Суду України, зокрема офіційне тлумачення Конституції України та законів України (статті 147, 150).

Аналіз конституційного звернення, доданих до нього матеріалів та положень Кодексу дає підстави для висновку, що питання щодо оскарження прокурором постанов суду у справах про адміністративне правопорушення регулюється різними положеннями Кодексу, які не узгоджуються між собою.

Зокрема, згідно з частиною першою статті 250 Кодексу прокурор наділений правом оскаржувати постанову і рішення по скарзі в справі про адміністративне правопорушення. Відповідно до частини другої статті 250 Кодексу при провадженні у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172⁴–172⁹ Кодексу, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою.

Так, у частині першій статті 287 та частині другій статті 294 Кодексу визначено суб'єктів, які мають право оскаржувати постанови у справах про адміністративні правопорушення. Зі змісту частини першої статті 287 Кодексу вбачається, що постанова суду може бути оскаржена прокурором у випадках застосування за адміністративне правопорушення заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Проте відповідно до частини другої

статті 294 Кодексу прокурора не зазначено серед осіб, які мають право оскаржувати постанову судді у справі про адміністративне правопорушення.

Таким чином, аналіз вказаних положень Кодексу дає підстави для висновку, що має місце неузгодженість положень частини п'ятої статті 7, статті 250, частини першої статті 287 та частини другої статті 294 Кодексу щодо повноважень прокурора оскаржувати постанови суду у справах про адміністративне правопорушення. З огляду на це питання, з яким звернувся автор клопотання, може бути вирішене у законодавчому порядку. Усунення неузгодженостей у законах належить до повноважень Конституційного Суду України (ухвали Конституційного Суду України від 15 січня 2004 року № 1-у/2004, від 23 вересня 2008 року № 43-у/2008).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Цебрія Олександра Володимировича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 250 Кодексу України про адміністративні правопорушення у взаємозв'язку з положеннями частини п'ятої статті 7, частини першої статті 287, частини другої статті 294 цього кодексу на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
Заїченка Володимира Георгійовича
щодо офіційного тлумачення положень статей 43, 69
Закону України «Про Конституційний Суд України»,
положення частини першої статті 2
Закону України «Про виконання рішень та застосування практики
Європейського суду з прав людини»
у взаємозв'язку з положенням статті 69
Закону України «Про Конституційний Суд України»

м. Київ
8 грудня 2015 року
№ 50-у/2015

Справа № 2-45/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого, доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положень статей 43, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96–ВР (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 49, ст. 272) зі змінами, положення частини першої статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477–IV (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 30, ст. 260) зі змінами у взаємозв'язку з положенням статті 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96–ВР зі змінами, а також стосовно «чинності і навіть наявності» Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Заїченко В. Г. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення:

— положень статей 43, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96–ВР зі змінами у взаємозв'язку з положеннями § 112 Рішення Європейського суду з прав людини від 26 лютого 2015 року у справі «Заїченко проти України (№ 2)», яке набуло статусу остаточного 6 липня 2015 року (далі — Рішення), положенням пункту 1 статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція), яким встановлено обов'язкову силу остаточних рішень Європейського суду з прав людини;

— положення частини першої статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477–IV зі змінами (далі — Закон № 3477), яким передбачено обов'язковість рішень Європейського суду з прав людини для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції, у взаємозв'язку з положенням статті 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» в частині «безглузлого та такого, що суперечить рішенням Конституційного Суду України, втручання у законодавство України» рішень Європейського суду з прав людини.

Також автор клопотання порушує питання «чинності і навіть наявності» Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010 (у справі за його конституційним зверненням) в контексті § 112 Рішення та пункту 1 статті 46 Конвенції у зв'язку з набранням Рішенням статусу остаточного.

За Законом України «Про Конституційний Суд України» суб'єктами права на конституційне звернення з питань дачі висновків Конституційним Судом України у випадку, передбаченому пунктом 4 статті 13 цього закону, є громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи (стаття 43); рішення і висновки Конституційного Суду України рівною мірою є обов'язковими до виконання (стаття 69).

Згідно з § 112 Рішення «у правовій системі України особа не має права на індивідуальну заяву до Конституційного Суду України, який є єдиною інстанцією, повноважною скасовувати законодавчі акти».

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Закону України «Про Конституційний Суд України» та Закону № 3477 суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує, наводячи власні оціночні твердження стосовно помилковості Рішення в частині встановлення у його § 112 відсутності у фізичних осіб права звертатися до Конституційного Суду України, що порушує його конституційне право на звернення до суду.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 19 листопада 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначається обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Аналіз конституційного звернення та долучених до нього матеріалів вказує на те, що Заїченко В. Г. не обґрунтував необхідності в офіційному тлумаченні положень статей 43, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» у взаємозв'язку з положеннями § 112 Рішення, положенням пункту 1 статті 46 Конвенції, положення частини першої статті 2 Закону № 3477 у взаємозв'язку з положенням статті 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», а також не довів неоднозначного застосування наведених норм цих законів судами України, іншими органами державної влади.

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2.2. Заїченко В. Г. порушує питання стосовно підтвердження Конституційним Судом України «чинності і навіть наявності» Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010 (у справі за його конституційним зверненням) в контексті § 112 Рішення та пункту 1 статті 46 Конвенції у зв'язку з набранням Рішенням статусу остаточного.

Конституційний Суд України виходить з того, що Конституція України містить вичерпний перелік повноважень єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні (статті 147, 150 Конституції України); ухвалені Конституційним Судом України рішення є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені (частина друга статті 150 Конституції України). Таким чином, до повноважень Конституційного Суду України не віднесено прийняття актів щодо підтвердження чи скасування власних рішень.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині за пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заїченка Володимира Георгійовича щодо офіційного тлумачення положень статей 43, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96–ВР зі змінами, положення частини першої статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477–IV зі змінами у взаємозв’язку з положенням статті 69 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року № 422/96–ВР зі змінами на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом; непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян України Баклицької Оксани Анатоліївни, Бородіної Тетяни Петрівни, Демченко Ольги Григоріївни, Кандиби Людмили Миколаївни, Кушнарєнка Олександра Олександровича, Осипчук Наталії Аркадіївни, Панкової Ніни Георгіївни, Плужнікової Ольги Володимирівни, Соколова Олександра Івановича, Чайкіна Віктора Тимофійовича, Чулкова Олександра Івановича, Шелестунової Ірини Євгенівни щодо офіційного тлумачення окремих положень Закону України «Про місцеві вибори»

м. Київ
23 грудня 2015 року
№ 52-у/2015

Справа № 2-46/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Слідєнка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян України Баклицької Оксани Анатоліївни, Бородіної Тетяни Петрівни, Демченко Ольги Григоріївни, Кандиби Людмили Миколаївни, Кушнарєнка Олександра Олександровича, Осипчук Наталії Аркадіївни, Панкової Ніни Георгіївни, Плужнікової Ольги Володимирівни, Соколова Олександра Івановича, Чайкіна Віктора Тимофійовича, Чулкова Олександра Івановича, Шелестунової Ірини Євгенівни щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 3, частини третьої статті 30, пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеві

вибори» від 14 липня 2015 року № 595–VIII зі змінами (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 37–38, ст. 366).

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадяни України Баклицька О. А., Бородіна Т. П., Демченко О. Г., Кандиба Л. М., Кушнарєнко О. О., Осипчук Н. А., Панкова Н. Г., Плужнікова О. В., Соколов О. І., Чайкін В. Т., Чулков О. І., Шелестунова І. Є. звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини третьої (за конституційним зверненням — пункту 3) статті 3, частини третьої (за конституційним зверненням — пункту 3) статті 30, пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року № 595–VIII зі змінами (далі — Закон) в аспекті питання, чи відповідають ці положення статтям 8, 19, 22, 24, 38, 64, 70, 71, пункту 30 частини першої статті 85, статті 141 Конституції України.

Зазначеними положеннями Закону передбачено таке:

— належність громадянина до відповідної територіальної громади та проживання його на відповідній території визначається його зареєстрованим місцем проживання (частина третя статті 3);

— виборець, який на день виборів перебуває за межами населеного пункту, в якому він проживає, участі у місцевих виборах не бере, крім випадків, передбачених частиною чотирнадцятою статті 34 Закону; положення частини третьої статті 7 Закону України «Про Державний реєстр виборців» не застосовується на місцевих виборах (частина третя статті 30);

— чергові місцеві вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів Севастопольської міської ради, депутатів районних, районних у містах, міських, селищних, сільських рад та міських, селищних, сільських голів на території Автономної Республіки Крим, а також депутатів обласних рад, окремих районних, районних у містах, міських, селищних, сільських рад і міських, селищних, сільських голів та рад об'єднаних громад на території Донецької і Луганської областей, призначені на 25 жовтня 2015 року, не проводяться у зв'язку із здійсненням Російською Федерацією тимчасової окупації та збройної агресії проти України та неможливістю забезпечення дотримання стандартів проведення виборів Організації з безпеки і співробітництва в Європі; перелік адміністративно-територіальних одиниць, в яких не проводяться місцеві вибори, призначені на 25 жовтня 2015 року, визначається Верховною Радою України у постанові про призначення місцевих виборів (пункт 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення»).

Автори клопотання також просять дати офіційне тлумачення:

— частини третьої статті 30 Закону щодо її відповідності статті 8 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706–VII;

— другого речення пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону щодо його відповідності пункту 7 частини першої статті 24, першому реченню пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону;

— другого речення пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону в аспекті питання, чи діяла Верховна Рада України в межах визначених Конституцією України повноважень щодо процедури проведення виборів, а не їх призначення, та визначення переліку адміністративно-територіальних одиниць Луганської та Донецької областей, в яких місцеві вибори не проводяться;

— «щодо дати прийняття Закону України “Про місцеві вибори” від 14 липня 2015 року № 595–VIII, за три місяці до дати проведення місцевих виборів — 25 жовтня 2015 року на відповідність вимог діючого на той час законодавства — Закону України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 10 липня 2010 року № 2487–VI».

До конституційного звернення долучено копії постанов Центральної виборчої комісії від 10 серпня 2015 року № 167 та від 11 серпня 2015 року № 176, у яких, як стверджують автори клопотання, неоднозначно застосовано положення пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, що призвело до порушення їхнього конституційного права на участь у виборах до органів місцевого самоврядування.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 8 грудня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 1, 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Автори клопотання просять «надати офіційне тлумачення положень пункту 3 статті 3, пункту 3 статті 30, пункту 4 розділу XV “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про місцеві вибори” від 14 липня 2015 року за № 595–VIII, на відповідність нормам статей 8, 19, 22, 24, 38, 64, 70, 71, пункту 30 статті 85, статті 141 Конституції України».

Аналіз конституційного звернення дає підстави для висновку, що в ньому порушено питання про відповідність Основному Закону України (конституційність) зазначених положень Закону.

За статтею 150 Конституції України, статтею 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів України розглядаються за конституційними поданнями Президента України, не менш як сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Цей перелік суб'єктів права на конституційне подання є вичерпним.

Таким чином, громадяни України не є суб'єктами права на конституційне подання щодо конституційності законів України (їх окремих положень), що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині відповідно до пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим законом права на конституційне подання.

2.2. Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначається обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Аналіз змісту конституційного звернення та долучених до нього копій постанов Центральної виборчої комісії від 10 серпня 2015 року № 167 та від 11 серпня 2015 року № 176 дає підстави для висновку, що частину третю статті 3, частину третю статті 30 Закону Центральна виборча комісія не застосовувала.

Центральна виборча комісія, посилаючись у постанові від 10 серпня 2015 року № 167, зокрема, на пункт 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, звернулася до Верховної Ради України з клопотанням щодо невідкладного визначення переліку адміністративно-територіальних одиниць, у яких чергові вибори депутатів обласних, окремих районних, міських, районних у містах, селищних, сільських рад, сільських, селищних, міських голів та рад об'єднаних територіальних громад на території Донецької і Луганської областей 25 жовтня 2015 року не проводяться.

Керуючись тим самим положенням Закону, у постанові від 11 серпня 2015 року № 176 Центральна виборча комісія затвердила роз'яснення щодо визначення окремих районних, міських, районних у містах, селищних, сільських рад Донецької та Луганської областей, щодо яких відсутня можливість проведення чергових виборів депутатів, сільських, селищних, міських голів та перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2015 року.

Посилання Центральної виборчої комісії на пункт 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону із зазначенням в одному випадку переліку адміністративно-територіальних одиниць, а в іншому — місцевих рад Донецької та Луганської областей не можна вважати неоднозначним застосуванням цього положення Закону в контексті статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Таким чином, автори клопотання не дотримали вимог пункту 4 частини другої статті 42, статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2.3. Автори клопотання порушують питання щодо відповідності частини третьої статті 30 Закону положенням статті 8 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706–VII; другого речення пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону положенням пункту 7 частини першої статті 24 та першому реченню пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону. Крім того, у конституційному зверненні порушено питання «щодо дати прийняття Закону України “Про місцеві вибори” від 14 липня 2015 року № 595–VIII, за три місяці до дати проведення місцевих виборів — 25 жовтня 2015 року на відповідність вимог діючого на той час законодавства — Закону України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 10 липня 2010 року № 2487–VI».

Проте розгляд питань щодо неузгодженості між положеннями закону, положеннями закону і нормами інших законів України та усунення такої неузгодженості шляхом офіційного тлумачення цих положень не належить до повноважень Конституційного Суду України (Ухвала Конституційного Суду України від 8 грудня 2015 року № 49-у/2015). Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 40, 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян України Баклицької Оксани Анатоліївни, Бородіної Тетяни Петрівни, Демченко Ольги Григоріївни, Кандиби Людмили Миколаївни, Кушнарєнка Олександра Олександровича, Осипчук Наталії Аркадіївни, Панкової Ніни Георгіївни, Плужнікової Ольги Володимирівни, Соколова Олександра Івановича, Чайкіна Віктора Тимофійовича, Чулкова Олександра Івановича, Шелестунової Ірини Євгенівни щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 3, частини третьої статті 30, пункту 4 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року № 595–VIII зі змінами на підставі пунктів 1, 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим законом права на конституційне подання; невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України»; непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням
громадянина України Кравця Ростислава Юрійовича
щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 214
Кримінального процесуального кодексу України

м. К и ї в
29 грудня 2015 року
№ 54-у/2015

Справа № 2-47/2015

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича — доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина України Кравця Ростислава Юрійовича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Касмініна О. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — громадянин України Кравець Р. Ю. — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс), згідно з якими слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досу-

дових розслідувань та розпочати розслідування; слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування.

Автор клопотання просить дати тлумачення вказаної норми в аспекті таких питань:

— чи передбачає воля законодавця, матеріалізована в цій нормі права, що всі заяви, повідомлення про кримінальні правопорушення підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань протягом 24 годин після їх подання;

— чи передбачає воля законодавця, матеріалізована в цій нормі права, існування ситуацій, коли відомості по таких заявах не підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань протягом 24 годин після їх подання;

— в яких ситуаціях воля законодавця, матеріалізована в цій нормі права, передбачає відсутність обов'язку внесення відомостей по таких заявах до Єдиного реєстру досудових розслідувань протягом 24 годин після їх подання;

— чи передбачає воля законодавця, матеріалізована в цій нормі права, відсутність обов'язку внесення відомостей по таких заявах до Єдиного реєстру досудових розслідувань протягом 24 годин після їх подання слідчим або прокурором, якому надійшли такі заяви, з подальшим направленням їх до іншого уповноваженого органу.

Необхідність в офіційному тлумаченні положень частини першої статті 214 Кодексу Кравець Р. Ю. обґрунтовує неоднозначним, на його думку, їх застосуванням судами України, що призвело до надання ними протилежних висновків стосовно обов'язкового внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань заяв (повідомлень) про кримінальне правопорушення.

Автор клопотання вказує, що така судова практика порушує його право на захист та право адвокатів надавати правову допомогу при вирішенні справ у державних органах та судах, як це передбачено у статтях 55, 59 Конституції України.

До конституційного звернення долучено копії листів-відповідей прокуратури міста Києва від 18 вересня 2014 року, від 13 жовтня 2014 року, від 23 жовтня 2014 року, від 17 листопада 2014 року, від 28 листопада 2014 року та ухвал Печерського районного суду міста Києва від 16 жовтня 2014 року, від 22 жовтня 2014 року, від 1 грудня 2014 року, від 4 грудня 2014 року, від 18 серпня 2015 року у справах за скаргами Кравця Р. Ю., а також копії ухвал цього суду, прийнятих у справах інших осіб, а саме: від 28 листопада 2014 року та від 3 грудня 2014 року.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 21 грудня 2015 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України, та обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України; підставою для конституційного звернен-

ня щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (пункти 3, 4 частини другої статті 42, стаття 94). Таким чином, суб'єкт права на конституційне звернення повинен конкретизувати положення законів України, тлумачення яких має дати Конституційний Суд України, вказавши, що саме в них потребує роз'яснення.

Аналіз конституційного звернення дає підстави для висновку, що автор клопотання, порушуючи питання щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 214 Кодексу, не конкретизував, що саме в них є незрозумілим і потребує офіційного тлумачення. За правовою позицією Конституційного Суду України невизначеність предмета тлумачення унеможливує здійснення офіційної інтерпретації положень Конституції України та законів України (ухвали від 26 жовтня 2011 року № 53-у/2011, від 24 вересня 2013 року № 40-у/2013, від 14 жовтня 2014 року № 88-у/2014).

Крім того, згідно з правовою позицією Конституційного Суду України неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України є різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Проте дослідження конституційного звернення та доданих до нього матеріалів свідчить, що Кравець Р. Ю. не довів неоднозначного застосування судами України положень Кодексу, щодо офіційного тлумачення яких він звернувся до Конституційного Суду України. Відмінність рішень судів загальної юрисдикції, копії яких долучено до конституційного звернення, зумовлена не різним застосуванням положень частини першої статті 214 Кодексу, а неоднаковими юридично значимими обставинами. Таким чином, додані копії ухвал не підтверджують неоднозначного застосування цієї правової норми.

Отже, конституційне звернення не відповідає вимогам статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 цього закону — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2.2. В Основному Законі України визначено вичерпний перелік питань, підвідомчих Конституційному Суду України, зокрема офіційне тлумачення Конституції України та законів України (статті 147, 150).

Питання, поставлені суб'єктом права на конституційне звернення, спрямовані на отримання консультації щодо того, чи є обов'язковим внесення всіх заяв, повідомлень про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань протягом 24 годин після їх подання, та в яких випадках такі відомості дозволено не вносити до цього реєстру упродовж вказаного терміну. Проте надання консультацій чи роз'яснень з питань застосування законодавства України не належить до повноважень Конституційного Суду України (Ухвала від 31 березня 2010 року № 15-у/2010).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина України Кравця Ростислава Юрійовича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим законом, та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Вітчизняна конституційна думка: від Нових часів до утвердження радянської влади

М. Гультай

доктор юридичних наук,
суддя Конституційного Суду України

У статті автор продовжує дослідження питань, пов'язаних із виникненням та утвердженням у вітчизняному соціумі суспільно-політичного та правового явища конституціоналізму. Публікація присвячена аналізу теоретичних напрацювань у цій галузі видатних українських науковців, політичних, державних та громадських діячів від Нових часів до утвердження на теренах України радянського тоталітарного режиму.

Ключові слова: автономія, демократія, конституціоналізм, лібералізм, націоналізм, неокантівська орієнтація, природні права людини, радикалізм, федерація.

Історія світу — це історія великих особистостей

Т. Карлейль¹

I. Ліберальні ідеї вітчизняних сподвижників українського конституціоналізму

За Нових часів ідеї конституціоналізму отримали творче осмислення та подальший розвиток у працях засновників і послідовників нової політичної течії — лібералізму: Дж. Локка², Вольтера, Ш.-Л. де Монтеск'є, Б. де Мандевіля³, Дж. Бентама⁴, Б. Констана⁵, Д.-С. Мілля⁶, І. Берліна⁷, Ф. фон Гайєка⁸ та інших.

Ідеї лібералізму як ідеології, що побудована на засадах поваги до людської гідності та є провідником принципів конституціоналізму, за умов самодержавної влади та фактичного розподілу українських земель між Романовими та

¹ Томас Карлейль (1795–1881) — британський письменник, публіцист, історик і філософ шотландського походження.

² Джон Локк (1632–1704) — англійський філософ.

³ Бернард Мандевіль (1670–1733) — англійський філософ, сатирик та економіст.

⁴ Джереми Бентам (1748–1842) — англійський філософ і правник.

⁵ Бенжамен Констан (1767–1830) — французько-швейцарський письменник, публіцист і політичний діяч.

⁶ Джон Стюарт Мілля (1806–1873) — британський філософ, економіст і політичний діяч.

⁷ Ісайя Берлін (1909–1997) — англійський філософ та історик.

⁸ Фрідріх фон Гайєк (1899–1992) — австрійський економіст, представник Австрійської школи економіки, послідовний захисник ідеалів економічної свободи.

Габсбургами продовжували турбувати уми кращих представників українського народу, котрі їх поділяли та прагнули впровадити у життя.

Політичні уподобання українських лібералів були багато в чому схожі з поглядами європейських. Однак, перебуваючи під впливом декабристів і представників англійського лібералізму, вони обстоювали концепцію суспільства, що ґрунтується на ідеї об'єднання гармонійно розвинутих особистостей, реалізацію якої вважали за можливе здійснити на Українських землях за певних умов.

Микола Іванович Костомаров (1817–1885) вважається ідеологом лібералізму в Україні, котрий прагнув імплементувати західні ліберальні ідеї в українське середовище у другій половині XIX століття та поєднати їх із соціальною і національною ідеями¹.

У праці «Книга буття українського народу», яка, по суті, була програмним документом кирило-мефодіївців, він, зокрема, писав:

«А німка цариця Катерина, курва всесвітня, безбожниця, убійниця мужа свого, востанне доконала козацтво і волю, бо, одібравши тих, котрі були в Україні старшими, наділила їх панств[ом] і землями, понадавала їм вольну братію в ярмо і поробила одних панами, а других невольниками.

І пропала Україна. Але так здається.

Не пропала вона, бо вона знати не хотіла ні царя, ні пихи, а хоч і був цар, та чужий, і хоч були пани, та чужі; а хоч з української крові були ті виродки, одначе не псовали своїми губами мерзенними української мови і самі себе не називали українцями, а істий українець, хоч був він простого, хоч панського роду, тепер повинен не любити ні царя, ні пана, а повинен любити і пам'ятovati єдиного бога Ісуса Христа, царя і пана над небом і землею. Так воно було прежде, так і тепер зосталось»².

Георгій Володимирович Андрузький (1827 — дата смерті невідома), який належав до радикального крила Кирило-Мефодіївського братства, своїм ідейним лідером визнавав Т. Шевченка. Він ґрунтовно займався політико-правовими дослідженнями та протягом 1846–1847 років розробив два проекти конституції: «Проект досягнення можливого ступеня рівності і свободи (переважно в слов'янських землях)» та «Ідеал держави». Погляди автора еволюціонували від обмеження до заміни монархічної форми влади³.

У «Начерках Конституції Республіки», вилучених у нього під час обшуків у березні 1850 року, він, зокрема, пропонував утворити федерацію слов'янських народів — Слов'янські Сполучені Штати, до того ж без Росії.

¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка: незабутні постаті / авт.-упоряд. О. Матвійчук, Н. Струк; ред. кол.: В. В. Скопенко, О. В. Третяк, Л. В. Губерський, О. К. Закусило, В. І. Андрейцев, В. Ф. Колесник, В. В. Різун та ін. — К.: Світ Успіху, 2005. — С. 191–192.

² Костомаров Н. Начало единой державы в Древней Руси / Н. Костомаров // Исторические монографии и исследования. — СПб.: Типография А. Траншеля, 1872. — Т. 12. — 462 с.

³ Кирило-Мефодіївське товариство: у 3 т. / АН УРСР. Археогр. комісія. Ін-т історії. Центр. держ. іст. архів; редкол.: П. С. Сохань (голов. ред.) та ін. — К.: Наук. думка, 1990. — Т. I / упоряд. І. І. Глизь (голов. упоряд.) та ін.; наук. ред. Г. У. Мурахов, В. Г. Сарбей. — 1990. — 544 с.

На його думку, Слов'янська республіка рівноправних штатів із центром у Києві мала включати сім автономій зі своїми президентами: 1) Україна з Галичиною, Чорномор'ям та Кримом; 2) Польща з Познанню, Литвою і Жмуддю; 3) Бессарабія з Молдавією і Валахією; 4) Остзея; 5) Сербія; 6) Болгарія; 7) Дон. Це була оригінальна і смілива думка — відновлення Гетьманщини, якщо можна — окремо, якщо ні — у Слов'янщині. Серед записів варто згадати такий: «Щоб створити Україну, необхідно зруйнувати Росію». Державна влада, на думку Г. Андрузького, повинна організуватися за принципом поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову¹.

Михайло Петрович Драгоманов (1841–1895) — відомий вітчизняний фахівець з історії права. Професор О. Мироненко говорив про нього як про провідного ідеолога київської Старої громади та фундатора «суто української національної конституційної думки, творця першого конституційного проекту, який наближався до європейських зразків. Проголошуючи примат людини, її прав і свобод над державою, конституція М. Драгоманова передбачала перетворення Російської імперії на децентралізовану федерацію, де з українства створюється «Вільна спілка», що ставить за мету політичне, економічне і культурне звільнення не тільки українського народу, а й «іноплеменних колоній»².

«З іменем М. Драгоманова, — зазначав вчений, — і його численних соратників пов'язана третя хвиля конституціоналізму в Україні, відмінною рисою якої стало стрімке поширення соціалістичної ідеї, що протягом наступних ста років у різних варіаціях вже не поступалась жодній іншій ідейно-політичній тенденції»².

«Важнейшей задачей “Вольного Союза” въ России въ настоящее и ближайшее время, — писав М. Драгоманов, — должна быть работа для преобразования этого государства на началах политической свободы, приблизительно на следующих основаниях: 1. Под словами — политическая свобода должно разуметь: А). Права человека и гражданина: а) неприкосновенность тела для позорных наказаний и смертной казни; б) неприкосновенность личности и жилища для полиции безъ судебного постановления»³.

Михайло Михайлович Павлик (1853–1915) — дійсний член НТШ⁴, у своїх публіцистичних статтях критикував суспільний і політичний лад Австро-Угорщини, угодництво значної частини української інтелігенції, обстоював ідеї етичного і наукового соціалізму на демократичній та морально-етичній базі, соборність українських земель, гідність людської особистості. М. Павлик засуджував грабіж-

¹ Андрузький Г. Начерки Конституції Республіки / Г. Андрузький [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://constituanta.blogspot.com/2011/08/1850.html>

² Мироненко О. М. Історія Конституції України (Б-чка «Нова Конституція України») / О. М. Мироненко. — К. : Ін Юре, 1997. — С. 43.

³ Драгоманов М. «Вільна Спілка» — «Вольный союз». Спроба української політико-соціальної програми / М. Драгоманов // Андрусяк Т. Шлях до свободи (Михайло Драгоманов про права людини). — Л. : Світ, 1998. — С. 121–188.

⁴ Наукове товариство імені Шевченка (акронім: НТШ) — всевітня українська академічна організація, багатопрофільна академія наук українського народу. Рушійна сила формування та розвитку української науки кінця ХІХ — першої половини ХХ століття.

ницькі війни, захищав рівноправність жінок і чоловіків. Як літературний критик боровся за реалізм і народність української літератури¹.

Ведучи мову про реформування державного устрою на українських землях, М. Павлик у «Друкованому листі до всіх русинів в Галичині» на перше місце ставив народовладдя, «позаяк уряд мусить бути для краю, а не край задля уряду, котрий стоїть тільки на праці і на ласці робітних людей, то край, то є весь народ, має право сам упорядкувати всі свої справи»².

Іван Якович Франко (1856–1916) пройшов у своєму ідейному розвитку всередині 1890-х років два виразні етапи, пережив глибоку еволюцію світоглядних позицій — від послідовника М. Драгоманова, соціаліста «ліберального і персоналістичного складу», до націонал-демократа і речника «реального націоналізму»³. «Вільний розвиток індивіда без усвідомлення нації як органічного фактора історичного поступу, — писав з цього приводу І. Франко, — неможливий без залучення до неї як обов'язкової передумови становлення і саморозвитку людської індивідуальності. Все, що йде поза рами нації — се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хоробливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими “вселюдськими” фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації»⁴.

Михайло Іванович Туган-Барановський (1865–1919) був першим вітчизняним економістом-східноєвропейцем, наукові теорії якого визнали зарубіжні вчені різних шкіл і напрямів. Він був одним із найкращих знавців кон'юнктурних економічних циклів, автор численних праць про теорію вартості, розподілу суспільного доходу, історію господарського розвитку та кооперативних основ господарської діяльності, доктор економіки⁵.

«Центральною ідеєю сучасної свідомості, — стверджував він, — є сформульована Кантом ідея верховної цінності і, як висновок звідси, рівноцінності людської особистості. Усяка особистість є верховна мета у собі, через що всі люди рівні як носії святині людської особистості. Це і визначає верховний практичний інтерес, з позиції якого може бути побудована єдина політична економія: інтерес не робітника, капіталіста або землеволодільця, а людини взагалі, незалежно від належності її до того чи іншого класу»⁶.

¹ Михайло Павлик // Видатні постаті в історії України (IX–XIX ст.) : корот. біогр. нариси. — К. : Вища школа, 2002. — С. 35.

² Павлик М. Друкований лист до всіх русинів в Галичині // Павлик М. Пропащий чоловік. Оповідання, публіцистика. — Л., 1983. — С. 335.

³ Лисяк-Рудницький І. Вклад Галичини в українські визвольні змагання // І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе : в 2 т. (пер. з англ. У. Гавришків, Я. Грицака). — К. : Основи, 1994. — Т. 2. — С. 55.

⁴ Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами / І. Франко. Зібрання творів : у 50 т. — Т. 45. — С. 24.

⁵ Чумаченко М. Г. М. І. Туган-Барановський — вчений з світовим ім'ям / М. Г. Чумаченко // Вісник економічної науки. — 2005. — № 1. — С. 3.

⁶ Туган-Барановський М. І. Основы политической экономии / М. И. Туган-Барановский. — 2-е изд., перераб. — СПб. : Изд-во Юридического книжного склада «Право», 1911. — С. 104.

Богдан Олександрович Кістяківський (1868–1920) як філософ права і соціолог неокантіанської¹ орієнтації був послідовним і переконаним прихильником конституціоналізму. Його політико-правові погляди ще з юнацьких літ формувалися під впливом учення М. Драгоманова, який був його учителем та ідеям якого він залишався вірним упродовж усього життя, зокрема під час навчання й стажування у провідних німецьких університетах, де спілкувався з відомими науковцями М. Вебером, Г. Еллінеком та іншими. В обґрунтованій ним концепції правової держави Б. Кістяківський інтерпретативно наголосив на основних ознаках конституційності правової держави, прагнучи довести, що саме такий тип соціально-політичної організації суспільства формується на засадничих принципах конституціоналізму².

Агатангел Юхимович Кримський (1871–1942) — один із організаторів Академії Наук України, ліберальні політичні погляди якого сформувалися під впливом І. Франка, М. Драгоманова, Лесі Українки, Б. Грінченка. У політичних і наукових дискусіях із носіями інших поглядів він завжди обороняв самостійність української мови³.

Узагальнено до провідних ідей конституціоналізму, які сповідували українські ліберали, насамперед слід віднести такі.

1. Утворення федеральної конституційної держави із максимальною децентралізацією та самоврядуванням громад і областей.

У наукових дослідженнях і публіцистичних статтях представників українського лібералізму, як зазначає О. Скакун, чітко визначено ідеї про необхідність поєднання політичної централізації з децентралізацією місцевого управління. «Відносна самостійність на місцях сприяє обмеженню панівної бюрократії, запровадженню всестанового представництва у місцевому керівництві, проведенню деяких реформ, спрямованих на скасування тілесних покарань, введенню гласності судової системи, послабленню цензури. Згодом ці ідеї були систематизовані й трансформувалися в політичну програму земського лібералізму»⁴.

Зокрема, концепцію парадигми нової української держави схвалював і М. Драгоманов, який у листі до І. Франка писав: «Принципи сучасної всесвітньої цивілізації найбільш відповідні поступові: лібералізм в його найпослідовнішій формі, федералізм — в справах державних, демократизм — в справах соціальних

¹ Неокантіанство — напрям німецької філософії другої половини XIX — початку XX століть. У його основі лежить концепція відтворення і розвитку ідеалістичних і метафізичних елементів філософії І. Канта, ігнорування її матеріалістичних та діалектичних елементів. Суть речей, явищ та процесів пізнання (за І. Кантом «річ в собі» або відкидається, або тлумачиться суб'єктивно-ідеалістично як «граничне поняття») розглядається як апіорне конструювання почуттів.

² *Кістяківський Б. О.* // Вікіпедія (вільна енциклопедія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>

³ *Полонська-Василенко Н.* Академік Агатангел Юхимович Кримський, 1871–1941 // Український історик. — 1971. — № 03-04. — С. 90.

⁴ *Скакун О. Ф.* Политическая и правовая мысль на Украине (1861–1917 гг.) / О. Ф. Скакун. — К., 1987. — С. 88.

з найтвердшою гарантією — асоціацією в справах економічних, раціоналізм — в справах письменництва, наукових»¹.

2. Утвердження примату інтересів людини незалежно від соціального статусу конкретної особистості над інтересами держави.

Українські ліберали вважали, що існування демократичної держави можливе лише за умови політичної свободи як сукупності конституційно закріплених основоположних прав людини та громадянина, і в цьому, як не дивно, їх підтримували представники українського консерватизму.

До таких прав М. Драгоманов відносив переважно природні (у сучасному розумінні — права «першого покоління»²): права на життя, повагу до людської гідності, недоторканність особи, свободу думки, совісті та релігії, участь у здійсненні державних справ, «право пред'явлення позову до посадових осіб, відомств, чиновників у разі вчинення ними незаконних дій»³.

«Не можна людину зробити щасливою всупереч її волі і, так би мовити, насилувати її природу, — писав М. Костомаров. — Історія показує нам, що в суспільстві, керованому деспотично, частіше і сильніше проявляються вади, які заважають виконанню найбільш похвальних накреслень влади... Тільки у боротьбі з деспотизмом і тиранією людина стане справжнім творцем світлого життя на землі». Він зазначав, що ці ідеї спрямовувалися на те, щоб кожна народність зберегла свої особливості при загальній особистій і громадській свободі. На думку історика, самодержавство — інституція цілком чужа і ворожа народові. Вчений рішуче виступив проти насильницької, самодержавної централізації, яка вбиває будь-яку свободу і будь-який духовний саморозвиток особистості⁴.

3. Визначення, що в системі політико-економічних категорій центральною є категорія приватної власності та засоби виробництва.

Ліберали жорстко критикували соціалістів і прихильників комуністичної ідеї за їх наміри ліквідувати інститут приватної власності.

Так, М. Туган-Барановський наголошував, що в непідготовленому соціальному середовищі соціалізм замість того, щоб стати царством свободи та загального багатства, стане царством рабства і загальної бідності. Цей вердикт він виносить 1917-му року. «Розпач і ненависть народних мас, — пише вчений, — завжди можуть вибухнути й довести державу до загибелі, як ми це бачимо в російській революції 1917 року, коли ще недавно така могутня Російська імперія розпалася на шматки і зійшла з історичної арени... у Росії клас дрібної буржуазії майже не відіграє жодної соціальної ролі. Саме через це російська революція набрала настільки руйнівного характеру, і російська держава із країни необмеженого

¹ Драгоманов М. П. Листи до Івана Франка / М. П. Драгоманов. — Варшава : Друк. НТШ у Львові, 1937. — Т. 1 : Листування Київської Старої Громади з М. Драгомановим (1870–1895 рр.). — С. 83.

² Российская юридическая энциклопедия. — М. : Издательский Дом ИНФРА, 1999. — С. 373.

³ Магновський І. Відображення гарантій прав і свобод людини та громадянина у поглядах М. Драгоманова і М. Ковалевського / І. Магновський // Право України. — 2002. — № 5. — С. 137.

⁴ Пінчук Ю. А. Відображення елементів української національної ідеї в науковій творчості М. І. Костомарова / Ю. А. Пінчук // Український історичний журнал. — 2007. — № 2. — С. 84.

панування монарха перетворилася без будь-яких перехідних щаблів на соціальну республіку»⁵.

«Дрібна буржуазія на Заході відіграє роль масла, котре знижує гостроту суспільних зіткнень, — зазначає видатний економіст. — Вона і сьогодні на Заході є дуже важливим суспільним класом, оскільки безпосередньо зливається, з одного боку, з робочими масами, а з другого — людьми розумової праці. У Росії клас дрібної буржуазії майже не відіграє будь-якої суспільної ролі. Успіх соціалістичної науки серед мас Росії, України пояснюється передусім незначним розвитком серед російського суспільства класу дрібної буржуазії»⁶.

4. Визнання верховенства права в суспільному житті, взаємозалежності права та свободи, необхідності поєднання соціальної та правової ідей.

Українські ліберали вважали неприйнятним зверхне ставлення соціалістів і соціал-демократів до права взагалі та принципу верховенства права зокрема, оскільки ті вважали його буржуазним винаходом для закабалення трудового народу.

Так, у статті «На захист права» Б. Кістяківський писав: «Головний і найсуттєвіший зміст права становить свобода. Щоправда, це свобода зовнішня, відносна, обумовлена суспільним середовищем. Але внутрішня, більш безвідносна, духовна свобода можлива лише за наявності свободи зовнішньої; остання є найкраща школа для першої»⁷. Аналізуючи російську ситуацію, правник зазначив, що «російська інтелігенція ніколи не поважала права, ніколи не бачила в ньому цінності, і з усіх культурних цінностей право було в неї у найбільшому занепаді»⁸.

Аналізуючи повний текст протоколів Другого чергового з'їзду РСДРП, виданий у Женеві 1903 року⁹, він зазначав, що навіть ідейні вожді і керівники партії часто відстоювали положення, які суперечили основним принципам права. «У перекладі мовою революціонера це означає, що успіх революції — найвищий закон. І якби заради успіху революції потрібно було тимчасово обмежити дію того чи іншого демократичного принципу, то перед таким обмеженням злочинно було б зупинитися... навіть на принцип загального виборчого права треба дивитися з точки зору вказаного мною основного принципу демократії. Гіпотетично мислимо випадок, коли ми, соціал-демократи, висловилися б проти загального виборчого права... проголошена у цій промові ідея панування сили і загарбної влади замість панування принципів права, — констатує вчений, — прямо жахлива»¹⁰.

⁵ *Туган-Барановский М. И. Основы политической экономии / М. И. Туган-Барановский. — 2-е изд., перераб. — СПб. : Изд-во Юридического книжного склада «Право», 1911. — С. 192.*

⁶ Там само. — С. 193.

⁷ *Кистьяковский Б. В защиту права / Б. Кистьяковский // Вехи. Из глубины. — М., 1991. — С. 122–123.*

⁸ Там само. — С. 110.

⁹ *Протоколы Второго съезда РСДРП.: точная перепечатка с Женевского издания 1903 г. // Российская социал-демократическая рабочая партия. — М. : Прибой, 1924. — 421 с.*

¹⁰ Там само. — С. 123.

5. Утвердження етичних засад політичної діяльності на основі взаємозв'язку політики та моралі.

Зокрема, М. Драгоманов стосовно російсько-турецьких війн наголошував, що Росія не може проводити успішну зовнішню політику, тим більше визвольні війни, оскільки «не можна визволяти «слов'янських братів» від «турків зовнішніх», допоки над визволителями непорушно панують «турки внутрішні»; що встановлювати свободу в чужій країні можуть тільки люди, вільні у себе вдома; що свобода — «чисте діло» і потребує «чистих рук» і що люди, які заплямували себе інтендантськими та іншими крадіжками та кривавими приборканнями пограбованих своїми колишніми поміщиками селян, своїм дотиком до справи свободи можуть тільки занепастити її»¹.

6. Незастосування силових методів змінення політичного устрою держави.

Вітчизняні ліберали були прихильниками реформаторського шляху політичного розвитку суспільства, вони виступали за його еволюційну перебудову, національне звільнення українського народу, релігійну віротерпимість, у чому була їх принципова розбіжність із соціалістами та іншими політичними партіями, які вважали, що покращити життя простих мас можливо виключно революційним шляхом.

Так, кирило-мефодіївські братчики (за винятком Т. Шевченка) вважали основним засобом досягнення своїх цілей ведення пропаганди серед широких верств народу з метою пробудження в ньому громадянських почуттів. Жодна мета, на їхню думку, не може виправдати нехристиянські методи, тому помірковані представники товариства виключали можливість політичної революції і визвольної війни².

М. Драгоманов у політичній програмі «Вільна спілка» підкреслював, що «соціально-революційна теорія по суті своїй значно ближча до теорії абсолютизму, як і будь-якої іншої диктатури, ніж до лібералізму»³. Диктаторські тенденції в російському соціалістичному русі наш видатний співвітчизник, для якого «потреба говорити правду єсть така ж потреба здорового чоловіка, як і потреба дихати чистим повітрям»⁴, вбачав у такому:

— у намаганні кожної окремої групи виступати від імені всього революційного руху;

— у встановленні революційної ієрархії у взаєминах; в аморальній тактиці (виправдання індивідуального терору виконанням присудів підпільних трибуналів; «благочестиве шахрайство» тощо)⁵.

¹ Драгоманов М. П. Чистое дело требует чистых средств / М. П. Драгоманов // Молва. — 1876. — № 41. — 10 окт. (СПС, т. 2, С. 20–45).

² Мироненко О. М. Історія вчень про державу і право / Мироненко О. М., Горбатенко В. П. — К. : Академія, 2010. — С. 321.

³ Драгоманов М. «Вільна Спілка» — «Вольный союз». Спроба української політико-соціальної програми / Михайло Драгоманов // Андрусак Т. Шлях до свободи (Михайло Драгоманов про права людини). — Львів : Світ, 1998. — С. 166.

⁴ Там само. — С. 167.

⁵ Драгоманов М. П. Передне слово [до «Громади» 1878 р.] / М. П. Драгоманов // Вибране («...мії задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / упорядн. та авт. іст.-біограф. нарису Р. С. Міщук ; прим. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. — К. : Либідь, 1991. — С. 310.

II. Видатні вітчизняні особистості, прихильники інших (неліберальних) ідеологій та їх концепції конституціоналізму

Характерною особливістю українського конституціоналізму, у розумінні системи ідей, доктрин та уявлень про політико-правові цінності державно-організованого суспільства в органічній єдності з теорією і практикою здійснення керівництва державою, є те, що його засади формувалися за часів поділу України на частини, які перебували під юрисдикцією різних іноземних держав. За цих умов про жодний реальний конституціоналізм на українських землях йтися не могло, тим більше на тій частині, яка спочатку де-факто, а потім і де-юре стала складовою Російської імперії, а згодом і Радянського Союзу.

Саме тому, на відміну від європейських, вітчизняні сподвижники цього прогресивного суспільно-політичного та правового інституту дотримувались ідей національного відродження та відтворення незалежної єдиної Української держави.

Відповідно деякі політичні діячі нерідко відходили від ліберальних політичних течій та утворювали політичні партії різних ідеологічних спрямувань: радикальних, консервативних, націоналістичних, соціалістичних і навіть монархічних.

Ідеї побудови державного устрою за принципами конституціоналізму підтримували й інші видатні історичні постаті у різних сферах громадського життя на тогочасних українських землях, чиї політичні уподобання та обрані шляхи їх реалізації багато в чому не відповідали принципам лібералізму, зокрема:

Д. Апостол (1654–1734), незважаючи на контроль та супротив з боку Петербурга, зумів провести низку управлінських і соціально-економічних реформ, які значно впорядкували життя Гетьманщини. Внаслідок цих реформ стала відроджуватися економіка України, зросла торгівля, активно розвивалися ремесла та промисли. Він подавав меморандуми, у яких вимагав від російського уряду змінити дискримінаційну торговельну систему, запроваджену ще Петром I¹.

Г. Сковорода (1722–1794) був прихильником політичної концепції, яка нагадує витриману в ранньохристиянському дусі конструкцію І. Вишенського² і містить такі базові положення: нищівну критику існуючого суспільного ладу з позицій раннього християнства, синтезованого з просвітницькою ідеологією; майбутню форму правління (в ідеалі) — демократичну республіку, де буде забезпечено соціальну рівність усіх громадян; способи досягнення окресленого суспільного ідеалу — просвітницькі; самопізнання, самовдосконалення, вияви «загальної любові», «доброї волі», «добročесності» тощо, поширення освіти в народі, плекання моральних традицій³.

К. Розумовський (1728–1803), представник козацького роду Розумовських, граф Російської імперії, генерал-фельдмаршал, був останнім гетьманом Війська Запорозького, головою козацької держави на Лівобережній Україні у 1750–1764 роках.

«То була епоха, — писав О. Оглоблін, — що з повним правом може бути названа ім'ям Розумовського. Це була доба останнього піднесення старої козацько-

¹ Чухліб Т. Гетьмани Руси-України / Т. Чухліб. — Донецьк, ТОВ «ВКФ «БАО»», 2012. — С. 203.

² Іван Вишенський (1550–1621) — український релігійний і літературний діяч раннього нового часу, православний монах, письменник-полеміст.

³ Юрій М. Ф. Політологія : підручник / М. Ф. Юрій. — К. : Дакор, 2006. — С. 62.

гетьманської держави, доба економічного зросту Лівобережної України і буяння української національно-політичної думки, доба блискучого розквіту української культури та мистецтва. Маєстатична постать останнього гетьмана Старої України, який поводився як справжній володар, його далекосяжні династичні пляни, блиск глухівської гетьманської резиденції, Грандіозний плян відновити українську столицю в Батурині, з його “национальными строениями”, проект заснувати там перший університет на Україні, яскраві твори української національної історіографії, утворення поважного кола української патріотичної інтелігенції — все це було відповіддю старої Гетьманської України на ту навалу московського імперіялізму, яка невблаганно сунула на Україну, загрожуючи її державній автономії і кінець-кінцем — існуванню української нації та її культури»¹.

І. Котляревський (1769–1838) вважав своїм обов’язком, як службовим, так і громадянським, реалізацію таких виховних, освітніх ідей, які зберегли б і збагатили надбання народної педагогіки. Він розумів, що відбувається процес поневолення його народу, поступового знищення його мови, обрядів, традицій і свободи, що їх так самовіддано захищали прадіди. Його «Енеїда» започаткувала нову еру і мала велике історичне значення у становленні й розвитку нової української літератури, української освіти і культури².

І. Котляревський також брав активну участь у розробці проекту звільнення всіх слов’ян від самодержавства, знищення міжнародної несприятливості та об’єднання слов’янських земель у федеративний союз на чолі з Україною³.

В. Каразін (1773–1842) — засновник Харківського університету та ініціатор створення одного з перших у Європі Міністерства народної освіти, автор ліберальних проектів реформування державного устрою і народного господарства. У статті «Речь об истинной и ложной любви к Отечеству» він зазначав, що «якщо не любити всім серцем своєї Батьківщини, то не можна любити людей інших країн і людей взагалі». Свої гуманістичні переконання він також висловив у праці «Історія педагогіки в особах», у якій писав, що справжня любов — це є «чисте серце християнина, любов до родини, до його домочадців, любов до місця його народження й проживання, любов і повага до всіх людей більш-менш від нього залежних, до рідного краю, а також любов до всього роду людського»⁴.

Т. Шевченко (1814–1861) був противником абсолютної монархії та вважав, що державний устрій тогочасної України є продовженням необмеженої влади монарха Росії, що реалізовувалася за допомогою гетьманів, а згодом — і панів. «Поет схилився до ідеї буржуазної республіки на зразок США, оскільки там не було одновладдя, функціонував представницький орган, громадяни мали рівні права. Гарантом від сваволі, на його думку, повинен бути “праведний закон”, що

¹ Полонська-Василенко Н. Д. Історія України : у 2 т. Т. 1 : До середини XVII століття. — 2-ге видання. — К. : Либідь, 1993. — С. 96.

² Охріменко П. П. «Енеїда» І. П. Котляревського і світова література / П. П. Охріменко, О. Г. Охріменко // Українське літературознавство. — 1970. — № 9. — С. 72.

³ Стрижак А. А. Виборче право в Україні (історія і сучасність) / А. А. Стрижак. — К. : Логос, 2012. — С. 119.

⁴ Сочинения, письма и бумаги В. Н. Каразина, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеюм. — Х. : Изд-во Харьк. ун-та, 1910. — С. 365.

розглядається як синонім правди і справедливості. Але закон, який діє в державі, де існує нерівність, не може бути праведним»¹.

На відміну від думки інших членів Кирило-Мефодіївського братства однією з важливих умов побудови такої держави, на думку Т. Шевченка, була правова реформа після насильницької зміни форми державного устрою, тому його нерідко називали «співцем селянської революції», зокрема за заклик «обух сталить та добре вигострить сокиру»².

В. Антонович (1834–1908) належав до ліберальної політичної течії так званих хлопоманів³ був співорганізатором Київської Громади. Відповідно до його життєвого кредо три чинники визначають «моральну діяльність всякого чоловіка»: спадок предків (75 %), виховання — осягнення принципів і духовних надбань минулих часів (5–10 %), власна ініціатива (до 15 %) ⁴.

В. Антонович був дуже занепокоєний виникненням наприкінці XIX століття різних політичних партій та груп, які «займалися теоретизуванням і тим відмежовувалися від народу, його потреб та рівня розвитку, породжуючи своєрідний політичний аристократизм закритого типу (нелегальні організації). Він тримався думки, що революційні рухи не за всіх умов є корисні і часто гальмують поступовий розвиток національно-культурного співчуття та руйнують здобуті еволюційним поступом культурні здобутки тощо»⁵.

Вчений був переконаний, що лише високий рівень освіти народу може сприяти найкращому втіленню провідної ідеї, в іншому випадку будь-які заходи будуть марними.

П. Чубинський (1839–1884) виводив норми традиційного права з розвитку особистості, її суспільної значимості, що, на думку вченого, становило корінну рису українського народу.

Свої ідеї він оприлюднив у так званій «Золотоноській прокламації» — яскравій промові із закликом до українського селянства пробудити у собі національну свідомість. До цього часу прокламація залишається мало відомою, проте її ідеї дуже яскраво характеризують як позиції П. Чубинського, так і настрої доби. Він писав, звертаючись до народу: «Чи вже слава козацька пропала? Чи ви хочете бути старцями (!), та й діти ваші щоб були у неволі! Що краще: чи бути у неволі у панів, чи

¹ *Мироненко О. М.* Історія вчень про державу і право / Мироненко О. М., Горбатенко В. П. — К. : Академія, 2010. — С. 321.

² *Морозов В. В.* Історія української суспільно-політичної думки / В. В. Морозов — К. : КНЕУ, 2006. — С. 87.

³ Хлопоманство — народницько-культурна течія української інтелігенції на Правобережній Україні в 50–60-ті роки XIX століття, яка прагнула зближення з народом. Хлопомани — польський термін на означення прихильників селянства; згодом цю презирливу назву перебрали самі адепти «любові до простого українського народу».

⁴ *Антонович В. Б.* Твори. Повне видання / Володимир Боніфатійович Антонович. — К., 1932. — Т. 1. — С. 3–4.

⁵ *Антонович В. Б.* Моя сповідь: вибрані історичні та публіцистичні твори / В. Б. Антонович. — Упоряд. О. Тодійчук, В. Ульяновський. Вст. ст. та коментарі В. Ульяновського. — К. : Либідь, 1995. — С. 35.

самим панувати? ... Заприсягніться один перед одним, та бийтеся з панами за правду, за волю, за козацьку долю»¹.

С. Подолинський (1850–1891), будучи членом «Женевського гуртка»², отожднював соціалізм і громадівство та ратував за республіканську форму правління з розвиненим місцевим самоврядуванням. Він був прихильником насильницької зміни існуючого правлячого режиму, писав, що «лише з перемогою революції громада почне виконувати роль основи благополуччя і соціально-політичного перетворення... громада ж поєднує законодавчу, виконавчу і судову влади. Верховна влада належить Народним зборам. Питання місцевого значення вирішують волосні та уїзні органи, які складаються з обраних народом депутатів»³.

У творчості **М. Ковальовського** (1851–1916) органічно переплелися право, соціологія, історія, економічна теорія, етнографія і широка публіцистична діяльність. Все, чим він займався, сприяло створенню цілих наукових шкіл і напрямів. Так, з його ім'ям пов'язані становлення вітчизняної історичної школи права, школи медієвістики європейських країн, плюралістичної соціологічної школи, методу генетичної соціології тощо. Конституційні ідеї М. Ковальовського — соборності і політичної самостійності України — знайшли своє втілення в конституційній практиці сучасної незалежної України. Саме вони покладені в основу статей 5, 6, 69, 70 Конституції УНР, Преамбули Конституції України 1996 року, статей 1, 5, 7, 11 Конституції України 1996 року⁴.

(Продовження у наступному номері)

¹ Семенюк Г. Науковий, патріотичний і поетичний подвиг Павла Чубинського / Григорій Семенюк // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-10710.html>

² «Женевський гурток» у м. Женеві (Швейцарія) утворили українські вчені, що емігрували з Батьківщини через переслідування за політичну та громадську антиімперську діяльність, як осередок української науки та культури. Діяльність «Женевського гуртка» прийнято вважати початком української соціологічної науки. Праці українських соціологів були надруковані у місцевому журналі «Громада», який видавався у 1878–1882 роках, та в інших виданнях.

³ Сокурєнко В. Г. Демократические учения о государстве и праве в Украине во второй половине XIX века (М. Драгоманов, С. Подолинский, О. Терлецкий) / В. Г. Сокурєнко. — Львов : Изд-во ЛГУ, 1966. — С. 193.

⁴ Киян М. Ш., Окладна М. Г. До питання про джерела українського конституціоналізму / М. Ш. Киян, М. Г. Окладна // Конституція України: досвід реалізації та шляхи удосконалення: матеріали «круглого столу», організованого і проведеного Науково-дослідним інститутом державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України з нагоди 10-ї річниці прийняття Конституції України (м. Харків, 21 червня 2006 р.) / ред. кол. : Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. — Х. : Право, 2006. — С. 44.

Гультай М. М. Отечественная конституционная мысль: от Нового времени до утверждения советской власти. В этой статье автор продолжает тему исследования вопросов, связанных с возникновением и утверждением в отечественном социуме общественно-политического и правового явления конституционализма. Публикация посвящена анализу теоретических наработок в этой области выдающихся отечественных ученых, политических, государственных и общественных деятелей от Нового времени до утверждения на территории Украины советского тоталитарного режима.

Ключевые слова: автономия, демократия, конституционализм, либерализм, национализм, неокантовская ориентация, естественные права человека, радикализм, федерация.

Hultay M. Domestic constitutional thought: from modern times to the establishment of Soviet power. This paper continues the research of issues related to the emergence and consolidation of socio-political and legal phenomenon of constitutionalism in domestic social environment. Publication devoted to the theoretical developments in this area of outstanding scholars, policy, government and public figures of modern times to the establishment in Ukraine Soviet totalitarian regime.

Key words: autonomy, democracy, constitutionalism, liberalism, nationalism, neo-Kant orientation, natural human rights, radicalism, federation.

До питання про природу люстраційних заходів у контексті конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина¹

М. Євстіфеев

студент 2-го курсу факультету правничих наук
Національного університету «Кієво-Могилянська академія»

У статті досліджується питання про природу люстраційних заходів, запроваджених Законом України «Про очищення влади», в контексті конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, звернуто увагу на зв'язок цих гарантій із концептом «покарання» та «відповідальність», необхідність чіткого розмежування каральних і регулятивних норм та аналізу приписів згаданого закону щодо їх належності до однієї з цих категорій. За результатами дослідження зроблено висновок про невідповідність окремих норм Закону України «Про очищення влади» вимогам Конституції України.

Ключові слова: люстрація, покарання, відповідальність, конституційні гарантії прав і свобод, каральні та регулятивні норми.

Прийняття у 2014 році Закону України «Про очищення влади» (далі — Закон) викликало досить неоднозначні реакції — від характеристики Закону як «вельми суперечливого»² до оцінки запроваджуваного ним інституту люстрації як «найгуманнішого засобу звільнення з посад та недопущення до правлячого керма недосвідчених, непрофесійних у політиці осіб»³. Серед питань, що одразу привернули увагу правничої спільноти, була і сумісність встановлених Законом люстраційних процедур із конституційними гарантіями прав і свобод людини і громадянина⁴. Ця проблема актуалізувалася у квітні 2015 року з початком розгляду Конституційним Судом України трьох конституційних подань з приводу конституційності окремих норм Закону⁵. Не втрачає вона актуальності й нині, зважаючи на відкладення

¹ Стаття публікується на правах переможця конкурсу на кращу наукову статтю, проведеного Конституційним Судом України 7–12 грудня 2015 року в рамках Всеукраїнського тижня права.

² Дьоменко С. В. Законодавчий універсалізм та еkleктика в політиці очищення влади: до проблемних питань люстраційного закону // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 4. — С. 199.

³ Степаненко О. Г. Політична люстрація: теоретичні засади поняття // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. — 2014. — № 224. — С. 19.

⁴ Див., напр., Захаров Є. Чотири причини для застосування вето щодо Закону «Про очищення влади» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.khpg.org/index.php?id=1412527295> ; Закон о люстрации не соответствует Конституции Украины — Ярема [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.unian.net/politics/990786-zakon-olyustratsii-ne-sootvetstvuet-konstitutsii-ukrainyi-yarema.html>

⁵ Прес-реліз у справі щодо конституційності окремих положень Закону України «Про очищення влади» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ccu.gov.ua/uk/publish/article/270741>

Судом на невизначений строк розпочато 22–23 жовтня 2015 року розгляду цієї справи¹. Втім, незважаючи на значний суспільний резонанс, виваженого юридичного аналізу природи люстраційних заходів у контексті конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина так і не було здійснено. Однак саме це питання, на нашу думку, є фундаментальним у процесі перевірки положень Закону на відповідність Конституції України, оскільки від його правильного вирішення залежить застосованість певних правових принципів і стандартів під час такої процедури. Заповнення означеної прогалини є метою цієї статті.

Вважаємо, що наріжним каменем дискусії має стати сутність заборони, про яку йдеться у частині першій статті 1 Закону, а саме заборони «окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) ... в органах державної влади та органах місцевого самоврядування»², перелік яких встановлено статтею 2 Закону. У зв'язку з цим слід достеменно з'ясувати, чи можна вважати цю заборону формою юридичної відповідальності особи, чи вона має іншу правову природу. Від цього залежатиме, як буде продемонстровано пізніше, відповідь на запитання про те, чи підлягають ці заходи перевірці на відповідність передбаченим Конституцією України гарантіям належної правової процедури.

На перший погляд, заборона обіймати певні посади, яка застосовується до люстрованих осіб безпосередньо на підставі частини третьої статті 1 Закону («автоматично»), має такий самий характер, як і аналогічне покарання, передбачене за вчинення кримінальних правопорушень — позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (стаття 55 Кримінального кодексу України). Втім природа такої заборони у кримінальному і люстраційному законодавстві, як уже зазначали окремі автори³, різняться: останнє не передбачає вини як обов'язкової умови відповідальності особи.

Водночас виникає запитання: чи є допустимим встановлення на законодавчому рівні такої заборони без дотримання принципу індивідуальної винної відповідальності (і, відповідно, належної юридичної процедури її накладення)? Відповідь, на нашу думку, потребує аналізу конституційних обмежень влади законодавчого органу, зокрема щодо змісту ухвалюваних ним актів.

Обмеження законодавчої влади, природно, впливає із самого факту поділу державної влади як заперечення необмеженої влади. «Зосередження усієї влади — законодавчої, виконавчої та судової — в руках одного, декількох або усіх, шляхом виборів, отримання її у спадок чи захоплення, — як зазначав

¹ Конституційний Суд України оголосив перерву у розгляді справи щодо конституційності окремих положень Закону України «Про очищення влади» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ccu.gov.ua/uk/publish/article/289666>

² Закон України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682-VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 44. — Ст. 2041.

³ Данилевський А. О., Данилевська Ю. О. Закон України «Про очищення влади» та Кримінальний кодекс України: проблеми співвідношення // Митна справа. — 2015. — № 2 (98). — Ч. 2, кн. 1. — С. 69; Шевчук С. В. Люстрація як ретроактивна справедливість: європейські стандарти захисту прав людини при переході до демократичного правління // Юридичний журнал. — 2006. — № 2.

Дж. Медісон, — може справедливо вважатися визначенням тиранії»¹. Отже, у конституційній моделі поділу державної влади законодавча влада, будучи наділеною деякими винятковими повноваженнями, виявляється зв'язаною межами їх здійснення та заборонаю на втручання у сферу компетенції інших гілок влади.

Виключне право легіслатури, яка має можливість «відчути усі пристрасті, що рухають масами»², полягає у монополії на визначення суспільного інтересу, який втілюється у змісті певного законодавчого акта і, відповідно, у тому чи іншому обмеженні свободи громадян шляхом встановлення їх юридичних обов'язків у такому акті. Можливість законодавчого розсуду, тобто незалежно від втручання інших гілок влади визначати зміст законодавчого акта, становить прерогативу законодавчої влади.

Разом із тим для законодавчих приписів існує вимога їх загальності, тобто недопустимості прийняття законодавцем рішень щодо конкретних осіб. Теоретичні та практичні аспекти цієї заборони чітко простежуються на прикладі американського конституціоналізму. Так, у конституційній доктрині США ця вимога втілюється у концепті «законів про ураження в правах» (*«bill of attainder»*), прийняття яких забороняється *«Bill of Attainder Clause»* — однією з норм частини дев'ятої статті 1 Конституції США, за якою «не може бути прийнято закону про ураження у правах чи закону *ex post facto* [закону із зворотною дією. — М. Є.]». Ремарки А. Гамільтона з приводу цього положення, які характеризують практику прийняття законів про ураження в правах «прецедентом, що може стати фатальним [для вільного народу]»³, очевидно, свідчать про те, що, включаючи цю норму до тексту Конституції США, батьки-засновники мали на меті встановити запобіжник від досить серйозної загрози демократичному конституційному ладові американської держави.

Закон про ураження в правах (*«bill of attainder»*), за визначенням Верховного Суду США, є законодавчим актом, який передбачає покарання без судового розгляду⁴. Заборона таких актів безпосередньо пов'язана із недопустимістю здійснення законодавчим органом судових функцій. Як зазначав Т. Кулі, «будь-хто має визнати, що законодавчий орган, виходячи із його кількісного складу і порядку роботи та з його сильної залежності від народу, що робить його особливо сприйнятливим до галасу натовпу, не призначений для того, щоб розглядати кримінальне обвинувачення із належною холодністю, прискіпливістю та безсторонністю, особливо коли воно стосується питання, щодо якого громадська думка збурена»⁵.

¹ *Madison J.* The Meaning of the Maxim, Which Requires a Separation of the Departments of Power, Examined and Ascertained (No. 47) // *The Federalist. A Commentary on the Constitution of the United States.* — Philadelphia : J. B. Lippincott & Co., 1871. — P. 373–374.

² *Madison J.* The Same Subject Continued, with a View to the Means of Giving Efficacy in Practice to That Maxim (No. 48) // *The Federalist. A Commentary on the Constitution of the United States.* — Philadelphia : J. B. Lippincott & Co., 1871. — P. 384.

³ *Hamilton A.* A History of the Republic of the United States of America. — Vol. III. — Boston : Houghton, Osgood & Co., 1879. — P. 34.

⁴ *Cummings v. Missouri*, 71 US 277, p. 323.

⁵ *Cooley T. M.* A Treatise on the Constitutional Limitations which Rest Upon the Legislative Power of the States of the American Union. — Boston : Little, Brown & Co., 1868. — P. 258.

Питання, пов'язані з доктриною «*bill of attainder*», досить гостро порушувалися в американських судах у другій половині XIX століття. У цей період в окремих штатах були прийняті законодавчі акти, які вимагали від державних службовців та деяких інших посадовців (учителів, священників та інших) прийняття присяги, якою вони стверджували свою неучасть у діях, спрямованих проти уряду Сполучених Штатів (очевидно, і в подіях Громадянської війни на стороні Конфедерації). Відмова у прийнятті такої присяги призводила до звільнення із займаної посади, а завідомо неправдиве її прийняття кваліфікувалося як злочин лжесвідчення (*perjury*). Отже, особа, яка брала участь у війні на стороні конфедератів, по суті, ставилася перед вибором: бути звільненою або ж підданою кримінальному переслідуванню. У провадженні у Верховному Суді США виникло питання щодо відповідності таких законодавчих приписів забороні прийняття актів про ураження в правах.

Згадане питання вирішувалося судом у двох справах: *ex parte Garland* (1866) та *Cummings v. Missouri* (1867). Стрижневою проблемою аналізу суду в обох справах стала сутність обмеження, яке накладалося на колишніх повстанців: слід було вирішити, чи є воно «покаранням» («*punishment*»), чи простою законодавчою «кваліфікацією» («*qualification*»). Так, більшість у справі *Cummings* визнала, що визначення вимог («кваліфікацій») для певної посади належить до суверенних повноважень штатів¹. Проте, як зазначив суддя Філд, котрий виклав думку більшості, «питання полягає не у наявності повноважень штату щодо вирішення питань внутрішньої політики, а у використанні цього повноваження як інструменту для накладення покарання всупереч конституційній забороні [прийняття законів про ураження в правах. — М. Є.]»². Далі суд зазначив, що, оскільки кваліфікації можуть стосуватися лише придатності чи можливості особи мати певну професію, тобто мають бути релевантними до їх кінцевої мети, запроваджені обмеження не можуть вважатися такими через брак значущості визначених у них критеріїв для встановлення такої придатності чи можливості³. Користуючись формулюванням суду у справі *Garland*, закон, що встановлює такі обмеження, є «законодавчим актом про постійне виключення» («*a legislative decree of perpetual exclusion*»), а тому набуває ознак закону про ураження в правах⁴.

Проте в окремі думці до обох цих рішень суддя Міллер не погодився із позицією більшості. Він висловив переконання, що судді неправильно витлумачили поняття «покарання», а тому фактично визнали, що законодавче встановлення вимог до претендента на займану посаду є покаранням тих, хто не відповідає таким вимогам, що не завжди відповідає дійсності⁵.

Як бачимо, питання щодо оцінки певних законодавчих положень як таких, що уражають у правах, зводиться в підсумку до питання про характер цих положень — каральний чи регулятивний. І хоча пізніше в справі *United States v. Lovett* Верховний Суд США констатував, що «постійна заборона будь-якої можливості

¹ *Cummings v. Missouri*, 71 US 277, p. 319.

² Там само.

³ Там само.

⁴ *Ex parte Garland*, 71 US 333, p. 377.

⁵ Там само. — С. 392 і наступні.

державної служби є покаранням і до того ж одним із найсуворіших покарань»¹ (пор. позицію Європейського суду з прав людини у справі *Matyjek v. Poland*²), при цьому посилаючись на широке застосування такої заборони як кримінального покарання, в американській правовій доктрині та практиці єдиного підходу до розмежування каральних і регулятивних законодавчих приписів досі не існує. Так, пропонують декілька критеріїв для його здійснення: природа санкції (в аспекті її суворості чи практики використання як покарання), формальні характеристики законодавчого акта, його цілі або природа обмежуваного санкцією права³, але, очевидно, застосування різних критеріїв до конкретного законодавчого акта може мати зовсім різний результат.

В окремій думці у справі *Lovett* суддя Франкфуртер порушив питання щодо застосованості заборони законів про ураження в правах, а саме щодо необхідності прямого декларування вини певної особи у такому законі: «Усі закони про ураження в правах вказують на порушення, у вчиненні якого особа визнається винною та за яке призначається покарання»⁴ (така позиція, очевидно, базується на історичних обставинах появи законів про ураження в правах у Великій Британії⁵). Таким чином, на його думку, закон, який прямо називав окремих осіб та накладав на них санкції, але при цьому не містив згадки про визнання їх винними, не може бути визнаний законом про ураження в правах в розумінні відповідного положення Конституції США.

Власне, у цьому контексті виникає друге питання, яке має значення для інтерпретації заборони законодавчого ураження в правах — спосіб запровадження відповідної санкції. Зокрема, йдеться не лише про її характер, а про темпоральне співвідношення моменту її накладання із моментом виникнення обставин, що є підставою для такої санкції. Концепція «покарання» в цьому випадку виявляється тісно пов'язаною із концепцією «відповідальності», а отже — і виною як її необхідною передумовою. Це і мав на увазі Франкфуртер: «класичний» закон про ураження в правах передбачає притягнення законодавчим органом до відповідальності шляхом безпосереднього встановлення вини певних осіб та накладання покарання.

Важливим є те, що відповідальність у будь-якому випадку може наставати лише після вчинення особою визначеного забороненого діяння (делікту). Конститутивною ознакою покарання є те, що воно може стосуватися виключно діянь, які були вчинені до його накладення.

Маючи це на увазі, можна припустити, що, на відміну від каральних, звичайні (регулятивні) законодавчі вимоги пов'язуються із фактами чи станами, що існують чи існуватимуть на момент їх застосування. Водночас і в цьому випадку виникає певна колізія, адже законодавець часто вдається до залучення фактів з мину-

¹ *United States v. Lovett*, 328 US 303, p. 316.

² *Matyjek v. Poland* (dec.), № 38184/03, § 55, ECHR 2006-VII.

³ Punishment: Its Meaning in Relation to Separation of Power and Substantive Constitutional Restrictions and Its Use in the *Lovett*, *Trop*, *Perez*, and *Speiser* Cases // *Indiana Law Journal*. — 1959. — № 34. — P. 274.

⁴ *United States v. Lovett*, 328 US 303, p. 322–323.

⁵ Bills of Attainder and the Supreme Court in 1960 — *Flemming v. Nestor* // *Washington University Law Review*. — 1961. — № 4. — P. 403–404.

лого для встановлення законодавчих вимог, легітимність яких у контексті доктрини поділу влади не оспорується. Такі вимоги були предметом судової перевірки, скажімо, у справах *Dent v. West Virginia* та *Hawker v. New York*, в яких ішлося про заборону особам із судимістю здійснювати лікарську практику. Розглядаючи ці справи, суд піддав аналізу сутність обмежень, встановлених штатами для здійснення такої практики, і загалом погодився з тим, що «свавільне порушення [права на зайняття певною діяльністю] відсутнє там, де його здійснення не дозволене у зв'язку з невідповідністю умовам, встановлених штатом з метою захисту суспільства»¹. Розмежовуючи справи *Cummings* та *Garland* від розглядуваної, суд безпосередньо вказав на різницю у характері застосованих заходів: якщо санкції у цих справах мали на меті покарання за минулі дії чи висловлювання, які безпосередньо не стосувалися професійних якостей тих, на кого накладалося це покарання, то у справі *Dent* ішлося про «такі навички та знання у медичній професії, які дозволили б суспільству з впевненістю довіряти тим, хто отримує ліцензію [на провадження лікарської практики]»².

Справа *Hawker* є особливо цікавою в контексті питання щодо можливості залучення для законодавчого встановлення вимог до претендентів на посаду критеріїв, які стосуються певної поведінки такої особи в минулому. Так, досліджуючи допустимість встановлення вимог до характеру особи при прийнятті рішення щодо надання їй права лікарської практики, суддя Бревер, який висловив позицію суду, зазначив, що «якщо штат може вимагати наявності певних рис характеру як умову для здійснення лікарської практики, він може правомірно визначати, що саме свідчить про наявність таких рис»³ (курсив наш. — М. Є.). Хоч і визнаючи, що повноваження у цьому питанні не є необмеженими, суд, однак, визнав, що законодавчий орган може «взяти будь-що, що, базуючись на досвіді людства, становить беззаперечний доказ певного факту», і встановити вимогу, базуючись на такому емпіричному критерії⁴.

Отже, з наведеного аналізу стає зрозумілим, що, за загальним правилом, законодавець не може встановлювати деякі обмеження, базуючись на фактах минулого, крім випадків, коли такі факти очевидно і недвозначно свідчать про певний стан справ у теперішньому. Встановлення норм, які суперечать названому принципу, тобто, як зазначає Г. Кельзен, «накладення санкцій, особливо покарання, на особу за дії чи бездіяльність, про караність яких така особа не могла знати», значно «зачіпає наше почуття справедливості»⁵. Можна стверджувати, що заборона законодавчого ураження в правах має своєю основою певну моральну вимогу: відповідальність має наставати тоді, коли особа в межах певної нормативної системи була поставлена перед вибором між «правомірним» (не забороненим) та «неправомірним» (забороненим), і все ж зробила вибір на користь останнього.

¹ *Dent v. West Virginia*, 129 US 114, p. 122.

² Там само. — С. 128.

³ *Hawker v. New York*, 170 US 189, p. 195.

⁴ Там само.

⁵ *Kelsen H. General Theory of Law and State*. — Cambridge ; Massachusetts : Harvard University Press, 1945. — P. 44.

Наведену вимогу, відому як «принцип альтернативних можливостей» («*principle of alternative possibilities*»), застосовують для визначення необхідних умов морально прийнятної відповідальності особи за свої діяння¹. Водночас реальна можливість вибору передбачає також і те, що особі має забезпечуватися можливість знати про визначені нормативною системою наслідки своїх діянь. Власне, саме на цьому базується принцип перспективної дії норм права: особа заздалегідь повідомляється про обов'язкову для неї поведінку, але водночас наділяється можливістю діяти за власним розсудом — як морально автономний індивід, хоч і з урахуванням наслідків, встановлених у межах нормативної системи за порушення відповідних норм (невиконання відповідних обов'язків). Дотримання такої сукупності вимог об'єктивується у принципі винної відповідальності, який є основним критерієм моральної прийнятності каральних норм.

Варто зауважити, що вимоги моральної прийнятності регулятивних і каральних норм різняться. Регулятивні норми пов'язують встановлені ними обмеження із характеристиками особи в теперішньому, які можуть як бути, так і не бути пов'язані з діяннями особи. У першому випадку вимога вільного вибору має передбачати дійсну можливість дотримання нормативно визначеного критерію. Іншими словами, встановлені вимоги мають бути такими, щоб їх можна було вважати розумно досяжними (пор. одну із *desiderata* внутрішньої моралі права Л. Фуллера щодо неприпустимості законів, які вимагають неможливого²). Прикладом може слугувати вимога щодо отримання певного ступеня освіти для зайняття посади: її не можна віднести до очевидно недосяжних, навіть незважаючи на те, що дотримання цієї вимоги неможливе без певних витрат для особи — матеріальних, часових тощо. Іншим випадком є встановлення регулятивних норм, які оперують об'єктивними характеристиками особи, тобто такими, які не залежать, принаймні прямо, від її поведінки, а є «постійними». За умов їх розумності та релевантності (обґрунтованості в категоріях публічного інтересу) такі норми теж будуть морально прийнятними, оскільки оперують характеристиками, що не можуть змінюватися за власною волею жодної з осіб, які підпадають під їх дію. В останньому випадку, слід зауважити, про вибір не йдеться — регулятивна норма такого типу відсилає до характеристики (певного постійного стану), а не діяння.

Водночас в обох ситуаціях ще не говориться про відповідальність особи: регулятивні норми не встановлюють обов'язку особи дотримуватися певних критеріїв чи мати певні характеристики, а лише визначають наслідки дотримання чи недотримання цих критеріїв. Натомість покарання, а отже, і відповідальність передбачають порушення особою свого обов'язку вчиняти чи не вчиняти визначені діяння. Таким чином, каральна норма неминуче відсилає до минулих діянь, при цьому пов'язуючи настання наслідків у теперішньому (покарання) виключно з такими діяннями.

Отже, можемо дійти проміжного висновку про те, що відсилання до минулих діянь у гіпотезі правової норми можливе у двох випадках: коли воно здійснене з

¹ Zimmerman M. The Moral Significance of Alternate Possibilities // Moral Responsibility and Alternative Possibilities: Essays on the Importance of Alternative Possibilities. — [S. l.] : Ashgate Publishing, Ltd. : 2006. — P. 304 et seq.

² Фуллер Лон Л. Мораль права / пер. с англ. Т. Даниловой, под ред. А. Куряева. — М. : ИРИСЭН, 2007. — С. 88.

метою встановлення теперішніх характеристик особи (норма регулятивного характеру), або коли йдеться про відповідальність за певні діяння (норма карального характеру).

Здійснене розмежування норм на регулятивні й каральні та подальший аналіз вимог до їх моральної прийнятності безпосередньо пов'язані із сутністю процедурних гарантій прав і свобод людини і громадянина, встановлених Конституцією України. Зокрема, йдеться про норму частини другої статті 58 Основного Закону держави, яка передбачає, що ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення. Очевидно, ця конституційно-правова норма втілює розглядувану вимогу щодо притягнення до відповідальності лише за умов усвідомленого та поінформованого вибору особою своєї поведінки (принцип винної відповідальності). Саме на порушення цієї норми посилаються автори конституційного подання в обґрунтування неконституційності окремих положень Закону.

Утім, повернімося до порушеного на початку статті питання: яким є характер люстраційних заходів та чи можуть вони вважатися «покаранням», тобто чи передбачають вони «відповідальність», про яку згадано у статті 58 Конституції України. Видається, що за суто формальними ознаками визначена люстраційна заборона, принаймні, яка накладається з окремих підстав, передбачених статтею 3 Закону, має каральний характер: застосування відповідного обмеження до особи пов'язується з її поведінкою (обійманням окремих посад, постановленням рішень тощо) у визначений час у минулому. І хоча Закон чітко не визнає таких осіб винними у вчиненні правопорушення, таке визнання *post factum* може, однак, бути імплікованим із частини другої статті 1 Закону, де відповідних осіб законодавчо визначено як таких, «які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на узурпацію влади Президентом України Віктором Януковичем, підбив основи національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини»¹.

Кваліфікація люстраційних заходів як каральних може виключатися лише в одному випадку, описаному вище: якщо минулі діяння особи залучені законодавцем як індикатор певної її характеристики в теперішньому. Припускаючи *arguendo* такий варіант, найбільш імовірним видається те, що обставини, передбачені у статті 3 Закону, були визначені законодавцем як такі, що свідчать про об'єктивну неможливість зазначених у цій статті осіб провадити публічно-владну діяльність на засадах відданості демократичним цінностям, верховенству права та правам людини (див. преамбулу Закону). Загалом така мета, як це визнає і Європейський суд з прав людини (*Sidabras and Džiautas v. Lithuania*²), і Венеціанська Комісія (див. документ CDL-AD(2015)012³, § 25), є легітимною для встановлення законо-

¹ Про очищення влади : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1682-VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 44. — Ст. 2041.

² *Sidabras and Džiautas v. Lithuania*, nos. 55480/00 and 59330/00, § 52, ECHR 2004-VIII.

³ Final Opinion on the Law on Government Cleansing (Lustration Law) of Ukraine as would result from the amendments submitted to the Verkhavna Rada on 21 April 2015, adopted by the Venice Commission at its 103rd Plenary Session (Venice, 19–20 June 2015) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282015%29012-e>

давчих обмежень. Проте виникає запитання: наскільки впевнено можна констатувати факт того, що особа не є «достатньо» відданою відповідним принципам і цінностям із самого лише факту обіймання певної посади чи постановлення окремих рішень у період з 25 лютого 2010 року по 22 лютого 2014 року? Чи є такі дії, «базуючись на досвіді людства», якщо послуговуватися висловлюванням Верховного Суду США, індикатором нелояльності до демократичного ладу?

Як видається, однозначний висновок такого змісту зробити важко. Очевидною є конотація запроваджуваних люстраційних заходів із санкціонуванням осіб, які здійснювали публічно-владні повноваження у час перебування В. Януковича на посту Президента України, як це впливає із частини другої статті 1 Закону. Однак чи можна говорити про те, що позбавлена суб'єктивних етичних чи політичних підґрунть оцінка дає підстави для однозначного висновку про об'єктивну нездатність осіб, що обіймали певні посади у відповідний проміжок часу, сповідувати демократичні цінності та принципи? На нашу думку, відповідна оцінка лежить, насамперед, у політичній площині, до того ж у суспільстві нині немає однозначної позиції, яка уможлиблювала б застосування обговорюваних нами критеріїв як загальноприйнятого індикатора певних особистісних якостей особи, зокрема таких, які несли б загрозу демократичному ладові України, про що свідчить сам факт оспорування доцільності та правомірності люстрації в Україні. Слід відрізнити розглядувану ситуацію від, наприклад, процесу денацифікації в повоєнній Німеччині, де люстраційним критерієм виступала належність особи до нацистської партії та створених нею структур, діяння яких були визнані злочинними вироком Міжнародного військового трибуналу, що призвело до їх загального сприйняття як антидемократичних, певним чином *mala in se* (а отже, як «кримінального правопорушення відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями», за формулюванням статті 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). Періодові політичній історії України, що сьогодні часто поймається «режимом Януковича», наразі такого визнання бракує. Щонайменше, не було в судовому порядку доведено факту узурпації влади В. Януковичем, так само не встановлено фактів систематичного порушення прав і свобод людини за його правління. Отже, усі твердження з цих питань лежать виключно у політичній царині, а тому, на нашу думку, не можуть бути юридично релевантними для встановлення люстраційних критеріїв, у тому числі як індикатори об'єктивних характеристик окремих осіб.

Визнавши неможливим встановлення поза обґрунтованим сумнівом регулятивного характеру люстраційних заходів, зважаючи на викладене, слід констатувати, що вони за своєю природою є саме покаранням, тобто юридичним конструктом, що встановлює відповідальність за минулі дії. Очевидно, що у цьому контексті норма частини другої статті 58 Конституції України є застосованою, оскільки було порушено принцип *nulla poena sine lege*. Кваліфікація цих санкцій як покарань зумовлює застосованість також й інших юридичних принципів і стандартів, закріплених Конституцією України, зокрема щодо індивідуальної відповідальності особи, презумпції невинуватості тощо.

Очевидно, люстрація є важливим процесом, який може мати безперечно позитивні наслідки для оздоровлення «політичного клімату» суспільства. Проте будь-які політичні цілі, наскільки вони не були б обґрунтованими в поняттях сус-

пільного інтересу, у державі, що базується на принципі верховенства права, мають досягатися виключно правовими засобами. Саме таким є основний лейтмотив цього принципу — «*government of laws, and not of men*»¹. Таким чином, навіть віддаючи належне щонайліпшим прагненням і задумам законодавця, ретельний юридичний аналіз дає підстави для висновку про перевищення допустимих меж здійснення законодавчої влади при запровадженні люстраційних процедур, їх несумнісність, принаймні в деякій частині, із конституційними гарантіями прав і свобод людини та громадянина, що ставить під загрозу ті цінності, які люстрація покликана захищати.

Евстифеев Н. К вопросу о природе люстрационных мер в контексте конституционных гарантий прав и свобод человека и гражданина. В статье исследуется вопрос о природе люстрационных мер, предусмотренных Законом Украины «Об очищении власти», в контексте конституционных гарантий прав и свобод человека и гражданина. В частности, обращается внимание на связь этих гарантий с концептом «наказание» и «ответственность», необходимость четкого разграничения карательных и регулятивных норм и анализа предписаний указанного закона на предмет их принадлежности к одной из данных категорий. По результатам исследования сделан вывод о несоответствии отдельных норм Закона Украины «Об очищении власти» требованиям Конституции Украины.

Ключевые слова: люстрация, наказание, ответственность, конституционные гарантии прав и свобод, карательные и регулятивные нормы.

Yevstifeyev M. To the issue on the nature of lustration measures in the context of the constitutional guarantees of human and citizen's rights and freedoms. The article presents the results of the author's attempts to research the nature of lustration measures introduced by the Law of Ukraine «On Government Cleansing» in the context of the constitutional guarantees of human and citizen's rights and freedoms. In particular, attention is paid to the relationship of these guarantees with the concept of «penalty» and «responsibility» and to the need for clear delineation of punitive and regulatory norms and analysis of the prescriptions of the mentioned law concerning their belonging to one of these categories. Upon the results of the research conclusion is made on the unconformity of certain provisions of the Law of Ukraine «On Government Cleansing» to the Constitution of Ukraine.

Key words: lustration, penalty, responsibility, constitutional guarantees of rights and freedoms, punitive and regulatory norms.

¹ The Works of John Adams. — Vol. IV. — Boston : Charles C. Little and James Brown, 1851. — P. 106.

КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗИУМИ, КОЛОКВІУМИ

**Огляд
Міжнародної науково-практичної конференції
з питань запровадження конституційної скарги
в Україні**

18 грудня 2015 року відбулася Міжнародна науково-практична конференція з питань запровадження конституційної скарги в Україні (далі — конференція), організована Конституційним Судом України спільно з Координатором проектів ОБСЄ в Україні. В її роботі взяли участь очільники та судді органів конституційної юрисдикції зарубіжних країн, представники міжнародних правничих організацій, центральних органів державної влади України, юридичних факультетів вищих навчальних закладів України, наукових юридичних установ, судді Конституційного Суду України та судді Конституційного Суду України у відставці.

Відкриваючи конференцію, Голова Конституційного Суду України **Ю. Баулін** від імені суддів Конституційного Суду України привітав присутніх з початком роботи конференції та подякував за згоду взяти в ній участь. Він зазначив, що тема конференції — запровадження конституційної скарги в Україні — та дослідження питань, що виникають у зв'язку з початком функціонування цього правового інституту, є вкрай важливим і актуальним, і насамперед тому, що останнім часом в Україні були зроблені конкретні кроки у напрямі судової реформи. Зокрема, на розгляді парламенту перебуває законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», одним із положень якого передбачено запровадження конституційної скарги як форми індивідуального доступу до конституційного правосуддя.

Голова Конституційного Суду України також підкреслив, що, оскільки інститут конституційної скарги є складовою загальної системи конституційного права, важливим є з'ясування його системних зв'язків та визначення ролі цього інституту у формуванні й удосконаленні системи права сучасної демократичної та правової держави. З огляду на це, зауважив він, такий процес вимагає глибокого наукового осмислення і врахування досвіду законодавчої діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-конституціоналістів.

Ю. Баулін висловив упевненість, що конференція зробить вагомий внесок у вдосконалення правових інститутів конституційного судочинства, а науково-практична інформація, отримана в ході обговорення, буде ретельно вивчена.

З вітальним словом до присутніх звернувся заступник Глави Адміністрації Президента України **О. Філатов**. Він відзначив особливу роль Конституційного Суду України у забезпеченні верховенства права, конституційних прав і свобод людини та у захисті конституційного ладу. Також доповідач звернув увагу на те, що в рамках реформи системи правосуддя Конституційною Комісією був напрацьований проект змін до Конституції України, який передбачає низку нових змін-

них положень щодо статусу, функцій, порядку формування та діяльності Конституційного Суду України. Однією з інновацій цього проекту стало запровадження конституційної скарги, що з погляду Конституційної Комісії є істотним кроком уперед на шляху до практичного функціонування принципу верховенства права, а також зміцнення національної системи захисту прав людини і приведення її у відповідність до сучасної європейської практики.

На першому засіданні конференції — «Конституційна скарга як ефективний засіб захисту прав і свобод людини і громадянина» — головував **Д. Жалімас**, Голова Конституційного Суду Литовської Республіки, головуючий у Всесвітній конференції конституційного правосуддя. Він надав слово судді Конституційного Суду України, доктору юридичних наук **М. Гультаю** для виступу із доповіддю: «Перспективи запровадження інституту конституційної скарги в правову систему України».

Виступ доповідача був присвячений аналізу цілісної концепції конституційної скарги в умовах сучасного конституціоналізму, а також визначенню науково обґрунтованих перспектив запровадження цього інституту в Україні. Суддя М. Гультай акцентував на п'яти основних елементах, які має включати в себе конституційна скарга: підстави звернення з конституційною скаргою, суб'єктний склад, предмет або об'єкт конституційної скарги, а також умови прийнятності самої конституційної скарги та юридичні наслідки рішень, що будуть прийняті за результатом її розгляду. Також доповідач зазначив, що оптимальна модель конституційної скарги на сучасному етапі розвитку нашої держави має передбачати право громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб після вичерпання всіх інших національних засобів правового захисту звернутися до Конституційного Суду України щодо конституційності законів України чи інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим у тих випадках, коли застосування цих актів у конкретній справі призвело до порушення закріплених у Конституції України їх прав і свобод.

Свою доповідь на тему «Конституційна скарга і її статутне місце в Грузії: огляд, розвиток та виклики» представив Голова Конституційного Суду Грузії, головуючий в Конференції європейських конституційних судів **Г. Папуашвілі**. Доповідач зазначив, що запровадження конституційної скарги в Україні потребує фахового обговорення та досконалого вивчення світового досвіду.

Голова Конституційного Суду Грузії підкреслив, що тема конференції є надзвичайно важливою, адже конституційна скарга є найбільшою гарантією правосуддя. Тема його виступу стосувалася механізму конституційної скарги в Грузії та її функціонування на практиці. В доповнення своєї доповіді він навів статистику звернень громадян із конституційними скаргами та зазначив, що питання її прийнятності залежать від рівня юридичного оформлення.

Наприкінці виступу Г. Папуашвілі коротко окреслив дискусію, яка ведеться в Грузії у зв'язку з пропонованою реформою всього конституційного судочинства в країні, і зупинився на деяких з проблем, пов'язаних із механізмом індивідуальної конституційної скарги.

У продовження обговорення запропонованої теми виступив доцент кафедри конституційного права України Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, конституційний експерт Української Гельсінської спілки з прав людини та Харківської правозахисної групи, член Конституційної Комісії **В. Речицький** з доповіддю «*Аксіоми конституціоналізму і Основний Закон України*». Він, зокрема, підкреслив, що введення конституційної скарги створить нову ситуацію в Україні, коли індивід зможе напругу звертатися до Основного Закону за захистом своїх прав, інтересів. Водночас доповідач висловив своє невдоволення Конституцією України та зазначив, що аксіомами органічного конституціоналізму слід вважати найбільш важливі сутнісні, субстанціональні стосунки між такими широкомасштабними факторами людської життєдіяльності, як свобода, власність і демократія. Основний Закон та законодавство й нині не відповідають аксіомам органічного конституціоналізму і не працюють як регулятор.

Наступним до виступу Д. Жалімас запросив суддю Конституційного Суду України, кандидата юридичних наук, доктора права **П. Стецюка**, який відзначив, що ідея запровадження інституту конституційної скарги в Україні є за своєю суттю не тільки прогресивною та правильною, а й такою, що безпосередньо відповідає основному функціональному призначенню органу конституційного контролю у сучасній конституційній державі, а саме захисту прав і свобод людини. Однак у політико-правовому плані запровадження інституту конституційної скарги в Україні повинно супроводжуватися низкою системних заходів, спрямованих, насамперед, на забезпечення його практичної дієвості. Тому, на його думку, внесення змін до Конституції України в частині запровадження конституційної скарги об'єктивно повинно супроводжуватися відповідними змінами і до національного законодавства. При цьому ці зміни мають бути і своєчасними, і системними та стосуватися не лише базової частини Закону України «Про Конституційний Суд України».

Завідувач кафедри правосуддя юридичного факультету Чернівецького національного університету, професор **О. Щербанюк** виступила з доповіддю «*Конституційна скарга як гарантія захисту прав та інтересів особистості*», в якій, зокрема, проаналізувала конституційну скаргу як гарантію захисту прав та інтересів особистості й обґрунтувала елементи конституційної скарги. Також доповідачка наголосила на тому, що інститут конституційної скарги, який впроваджується в Україні у зв'язку з внесенням змін до Конституції України, стане гарантією ефективного правового захисту прав і свобод людини в Україні.

Продовжив обговорення теми доктор юридичних наук, професор, суддя Конституційного Суду України у відставці **М. Костицький**, який наголосив, що доступ до правосуддя є засобом забезпечення свободи, рівності й справедливості. Саме тому, на думку професора, право звернутися до Конституційного Суду для захисту своїх прав є абсолютним, природним і невід'ємним. Немає права доступу до правосуддя найвищих його ступенів — немає справедливості, немає рівності, немає самого фундаменту Конституції. Саме тому важливим є забезпечення дієвості такого захисту, в тому числі на технічному рівні. На думку доповідача, для спрощення процедури звернення до Конституційного Суду України та розвантаження його роботи з конституційними скаргами слушно є ідея кандидата юридичних наук, головного консультанта бібліотеки Конституційного Суду України Н. Кушакової щодо введення електронного звернення. Саме

електронне правосуддя допоможе Конституційному Суду ефективно функціонувати, а людям — відстояти свої права і свободи.

Суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук **В. Шишкін** звернув увагу учасників конференції на особливості введення конституційної скарги на сучасному етапі. Він зазначив, що за останні 20 років із палкого прихильника конституційної скарги він став критиком введення тієї моделі конституційної скарги, яка запропонована в проекті, оскільки, на його думку, конституційна скарга передбачає не лише дослідження права, а й дослідження фактичних обставин справи, що виключає участь суду конституційної юрисдикції за існуючою доктриною.

Доповідач закликав підходити до запровадження цього інституту в українське законодавство багатопланово, всебічно, враховуючи всі можливі ризики.

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету Ужгородського національного університету **Ю. Бисага** у своїй доповіді наголосив, що, на його думку, в сучасних реаліях слід розмірковувати про те, чи доречно вводити конституційну скаргу. Доповідач, спираючись на власні емпіричні дослідження, зазначив, що конституційна скарга є невід’ємною складовою права громадян на звернення до суду, гарантованого Конституцією України. Ю. Бисага також зазначив, що розробив 12 пропозицій, які, на його думку, дадуть можливість реалізувати впровадження цього інституту.

До дискусії долучився суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор **С. Шевчук**, який зазначив, що серед інших проблем запровадження конституційної скарги в Україні є ще й особливі реалії вітчизняного правового поля, зокрема формалізм, формальне застосування права поза контекстом сутнісного змісту, поза контекстом цінностей, закладених у Конституції України. Звичайно, первинно це мало місце ще в праві Європи, коли права людини стали нормами прямої дії, і тоді конституційні суди почали визначати зміст прав і свобод.

Суддя у своєму виступі наголосив, що він повністю підтримує запровадження конституційної скарги, а проблему судів загальної юрисдикції в частині захисту прав людини в Україні слід вирішувати системно.

На другому засіданні конференції — *«Критерії прийнятності та механізми забезпечення розгляду конституційних скарг органами конституційної юстиції»* — головував очільник Конституційного Суду Грузії Г. Папуашвілі, головуючий в Конференції європейських конституційних судів. Він надав слово Голові Конституційного Суду Латвійської Республіки **А. Лавіньшу**.

У своєму виступі пан Лавіньш доповів про основні етапи запровадження конституційної скарги у Латвії та докладно зупинився на самій моделі скарги. Особливу увагу було приділено практичним аспектам роботи Конституційного Суду Латвійської Республіки при розгляді і вирішенні конституційних скарг громадян.

Кандидат юридичних наук, суддя Конституційного Суду України у відставці **М. Савенко** зосередив увагу присутніх на необхідності вирішення процесуальних та організаційних проблем, що можуть виникнути в роботі Конституційного Суду України при запровадженні конституційної скарги. Доповідач, зокрема, зауважив, що перед запровадженням конституційної скарги необхідно забезпечити належ-

ну роботу Конституційного Суду України, починаючи зі зміни способів призначення (обрання) та звільнення його суддів. На законодавчому рівні слід визнати за Секретаріатом Конституційного Суду України право здійснювати попередній розгляд усіх звернень, у тому числі й конституційних скарг.

До слова запросили доктора юридичних наук, суддю Конституційного Суду України у відставці **М. Козюбру**. У своєму виступі професор зазначив, що необхідність запровадження інституту конституційної скарги пов'язана, зокрема, і з прагненням українського народу приєднатися до європейської спільноти. Таке нововведення вказує на тенденцію розширення повноважень конституційних судів.

Свою доповідь М. Козюбра присвятив аналізу можливих шляхів вирішення питань, пов'язаних із запровадженням конституційної скарги, а саме необхідності врегулювання на законодавчому рівні можливості прийняття рішень за скаргами палатами (колегіями) Конституційного Суду України.

У процесі роботи з конституційними скаргами слід, на його думку, виробити практику, яка визначала б, щодо захисту яких прав особа зможе звертатись зі скаргами, оскільки, крім основоположних невідчужуваних прав, є ще так звані набуті права.

Окремо доповідач наголосив на доцільності звернення до німецького досвіду існування цього інституту, зокрема стосовно підстав прийнятності скарги. У запропонованій вітчизняній моделі конституційна скарга буде прийнятною до розгляду Конституційним Судом України за умови вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту. М. Козюбра вважає, що звернення з конституційною скаргою безпосередньо, не чекаючи проходження всіх інстанцій, у тому випадку, коли шкода має всезагальне значення, значно збільшила б коефіцієнт корисної дії такого механізму.

Під час свого виступу кандидат юридичних наук, доцент, заступник завідувача кафедри конституційного права і правосуддя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **К. Кармазіна** розглянула умови, можливості та ризики, які очікують державу у зв'язку із запровадженням конституційної скарги.

На думку доповідачки, в Україні доцільно створити такий інститут за німецькою моделлю, тобто зробити конституційну скаргу повною і не обмежувати її лише питаннями відповідності нормативного акта Конституції України.

Для того щоб конституційна скарга стала дієвим механізмом захисту прав особи, обов'язково слід внести відповідні зміни до всіх процесуальних кодексів, які передбачатимуть право громадянина і юридичної особи на перегляд рішення у його справі в разі отримання позитивного висновку за поданою скаргою.

К. Кармазіна повідомила, що з 1 липня 2015 року на всій території України запрацювали місцеві центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, де громадяни можуть отримати юридичні послуги. Тому українці можуть розраховувати на одержання допомоги як при складанні конституційної скарги, так і при її представленні в Конституційному Суді України.

На третьому засіданні конференції — «Практика органів конституційної юрисдикції з питань розгляду справ за конституційними скаргами» — головував Голова Конституційного Суду Латвійської Республіки **А. Лавіньш**. Він запросив Голову Конституційного Суду Молдови **А. Тенасе** та його колегу з Конституційного Трибуналу Польщі **М. Граната** поділитися досвідом існування конституційних скарг у їхніх країнах.

А. Тенасе зауважив, що хоча в законодавстві Молдови немає такого інструменту, як конституційна скарга, проте передбачено інші досить ефективні механізми охорони основних прав громадян. Наприклад, суди загальної юрисдикції та адміністративні суди мають право подавати заяви до Конституційного Суду Молдови.

Суддя Конституційного Трибуналу Польщі зазначив, зокрема, що конституційна скарга у їхній державі розглядається як додатковий засіб захисту прав особи, тобто для звернення до Трибуналу суб'єкту необхідно використати всі національні засоби захисту свого права. Також до особливостей польської моделі конституційної скарги доповідач відніс і той факт, що особа може реалізувати своє право на звернення до Конституційного Трибуналу лише через представництво адвоката. М. Гранат акцентував на перевагах письмового провадження при розгляді конституційних скарг.

До обговорення теми конференції долучилася кандидат юридичних наук, суддя Конституційного Суду України у відставці **М. Маркуш**.

Доповідач зосередилася на аналізі вітчизняного законодавства стосовно захисту прав людини у кримінальному судочинстві засобами конституційної юрисдикції та зазначила, що існування факту кримінально-процесуальних засобів забезпечення основоположних прав і свобод людини недостатньо. На її думку, саме конституційна скарга є тим механізмом, який відіграє виняткову роль у судовому механізмі захисту прав і свобод людини та стане надзвичайно потужним інститутом конституційної діагностики національної правової системи. Україна, переслідуючи мету тісної інтеграції у міжнародно-правову систему, повинна запровадити модель конституційної скарги у повному обсязі, яка надасть людям право безпосередньо звертатися до Конституційного Суду України у випадках, коли діяння, дія чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, їх нормативно-правові акти реально загрожують конституційним правам і свободам людини та громадянина.

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія», суддя Конституційного Суду України у відставці **М. Колос** під час свого виступу наголосив, що запровадження конституційної скарги в Україні є довгоочікуваним, тим більше в сучасних умовах.

Доповідач зазначив, що особлива цінність інституту конституційної скарги може реально сприяти вирішенню проблем кримінально-правової галузі законодавства.

Він піддав критиці низку положень проекту закону щодо конституційної скарги, зокрема зауважив, що необхідно чітко визначити поняття «національні засоби юридичного захисту», адже словосполучення «юридичний захист» є значно ширшим за судовий захист.

Наприкінці доповіді М. Колос висловив переконання, що прийняття змін і доповнень до Конституції України щодо конституційної скарги могло б сприяти активнішому конституційному контролю над кримінально-правовими законами, а отже — і гарантуванню їх конституційності.

Спираючись на аналіз польської моделі конституційної скарги, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки **В. Кравчук** сформулював

низку пропозицій щодо запозичення позитивного досвіду в українське правозастосування. Зокрема, на думку доповідача, корисно було б за польським зразком встановити підстави звернення з конституційною скаргою.

Науковець наголосив на тому, що важливо узгодити роботу Конституційного Суду України при розгляді конституційних скарг із практикою Європейського суду з прав людини, оскільки, наприклад, існують дискусії між органами конституційної юрисдикції Німеччини і Європейським судом з прав людини.

Головуючим на четвертому засіданні конференції — «*Форми доступу до конституційної юстиції*» — було обрано Голову Конституційного Суду Молдови, головуючого в Асоціації конституційного правосуддя країн регіонів Балтійського та Чорного морів **А. Тенасе**, який надав слово доктору юридичних наук, декану юридичного факультету Ужгородського національного університету **Я. Лазуру** та доктору юридичних наук, професору, начальнику кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ України **А. Колодію**.

Я. Лазур зосередив увагу учасників конференції на досвіді запровадження конституційної скарги в Угорщині, де виокремлюють три види скарг: традиційну конституційну, пряму і реальну. У законодавстві встановлюється використання всіх процедур щодо оскарження актів, але це допускається як виняток у тих випадках, коли саме законодавчий акт порушує Конституцію Угорщини. У такий спосіб забезпечується прямий доступ фізичних і юридичних осіб до конституційної юрисдикції.

А. Колодій наголосив, що оцінювати перспективи запровадження конституційної скарги, на його думку, доцільно з урахуванням аналізу як її позитивних, так і негативних характеристик. Цей інститут сприятиме захисту конституційних прав, свобод і обов'язків людини та громадянина, посиленню народовладдя, гарантуванню захисту конституційного ладу.

Негативний аспект, як вважає доповідач, полягає у можливому завантаженні Конституційного Суду України. А. Колодій підтвердив це таким прикладом: Федеральний Конституційний Суд Німеччини зі 100 відсотків конституційних скарг розглядає тільки 2 відсотки, 98 відсотків він визнає неприйнятними, причому 55 відсотків із них — ще на стадії проходження Секретаріату. До недоліків конституційної скарги як інструменту захисту прав людини доповідач відніс її тривалість в часі, оскільки умовою звернення до конституційного суду є використання всіх засобів національного захисту прав людини. Професор підсумував, що при запровадженні в Україні конституційної скарги необхідно враховувати і негативний зарубіжний досвід.

Із заключним словом виступив Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін. Він підкреслив важливість проведеного заходу та подякував його учасникам і організаторам, а також висловив сподівання щодо продовження співробітництва Конституційного Суду України зі структурами ОБСЄ в Україні, органами конституційної юрисдикції держав — учасників Асоціації конституційного правосуддя країн регіонів Балтійського та Чорного морів.

*Огляд підготовлено Управлінням правової експертизи
Конституційного Суду України*

**ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

ВЕРЕСЕНЬ

30 вересня зустріч Голови Конституційного Суду України Ю. Бауліна з Головою Конституційного Суду Литовської Республіки Д. Жалімасом

ЖОВТЕНЬ

1 жовтня зустріч Голови Конституційного Суду України Ю. Бауліна з Керівником Місії ОБСЄ/БДІПЛ зі спостереження за місцевими виборами в Україні у 2015 році Т. де Зулуета

5 жовтня зустріч Голови Конституційного Суду України Ю. Бауліна з Керівником проектів Німецького фонду міжнародного правового співробітництва в Україні та Молдові Ш. Міронюком

16–18 жовтня судді Конституційного Суду України І. Сліденко та С. Шевчук взяли участь у XVII Міжнародному конгресі європейського та порівняльного конституційного права на тему «Конституційні суди та суди загальної юрисдикції: співпраця чи конфлікт?», організованому професором Університету Регенсбурга Р. Арнольдом та професором цього університету, Президентом Асоціації викладачів цивільно-процесуального права Німеччини, Австрії та Швейцарії Г. Ротом і Німецьким фондом міжнародного правового співробітництва (м. Регенсбург, ФРН)

17–25 жовтня ознайомчий візит делегації Секретаріату Конституційного Суду України до Конституційного Трибуналу Республіки Польща (м. Варшава, Республіка Польща)

25–27 жовтня делегація Конституційного Суду України у складі Голови Конституційного Суду України Ю. Бауліна та судді Конституційного Суду України С. Шевчука взяла участь у церемонії відзначення Дня Конституції Литовської Республіки. У ході візиту Голова Конституційного Суду Грузії Г. Папуашвілі, Голова Конституційного Суду Литовської Республіки Д. Жалімас, Голова Конституційного Суду Республіки Молдова А.Тенасе та Голова Конституційного Суду України Ю. Баулін підписали Декларацію про заснування Асоціації конституційного правосуддя країн регіону Балтійського та Чорного морів (м. Вільнюс, Литовська Республіка)

ЛИСТОПАД

11–20 листопада суддя Конституційного Суду України С. Шевчук взяв участь у зустрічі національних юристів Федералістського товариства з дослідження права та публічної політики й Конференції європейської судової мережі (м. Вашингтон, США)

29 листопада – 3 грудня візит делегації Конституційного Суду України у складі суддів Конституційного Суду України С. Вдовіченка, О. Тупицького, Н. Шаптали, першого заступника керівника Секретаріату Конституційного Суду України Л. Бірюк та керівника Служби Голови Конституційного Суду України М. Аршевської до ФРН з метою участі у фаховому обговоренні з питань конституційного права (конституційна скарга та соціальні питання) за сприяння Німецького фонду міжнародного правового співробітництва (м. Бонн, ФРН)

ГРУДЕНЬ

9–12 грудня делегація Конституційного Суду України на чолі з Головою Конституційного Суду України Ю. Бауліним у складі суддів Конституційного Суду України С. Вдовіченка, Н. Шаптали та завідувача Відділу зовнішніх зв'язків Секретаріату Конституційного Суду України О. Кравченко взяла участь у конференції «Контроль конституційності обмежень основоположних прав», організованій Конституційним Судом Латвійської Республіки, та тристоронньому семінарі за участю конституційних судів Латвійської Республіки, Литовської Республіки та України (м. Рига, Латвійська Республіка)

18 грудня відбулася Міжнародна науково-практична конференція з питань запровадження конституційної скарги в Україні, організована Конституційним Судом України спільно з Координатором проектів ОБСЄ в Україні в рамках Всеукраїнського тижня права (м. Київ)

22 грудня зустріч Голови Конституційного Суду України Ю. Бауліна з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Казахстан в Україні З. Турісбековим

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ

У січні 50-річний ювілей відзначив **Олександр Володимирович КАСМІНІН** — суддя Конституційного Суду України, заслужений юрист України, кандидат юридичних наук

Після закінчення в 1990 році Харківського юридичного інституту імені Ф. Е. Дзержинського Олександр Володимирович Касмінін розпочав свою професійну діяльність з роботи в органах прокуратури, де пройшов шлях від стажиста помічника прокурора до слідчого прокуратури Диканського району Полтавської області.

У 1993 році почалася його суддівська діяльність у Диканському районному суді, а з 1999 року Олександр Володимирович перейшов на посаду судді апеляційного суду Полтавської області, де у березні 2011 року був призначений головою цього суду на засіданні Вищої ради юстиції.

Свідченням його високого професіоналізму стало призначення Олександра Володимировича Касмініна на посаду судді Конституційного Суду України — єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні. Його відданість справі сприяє утвердженню принципів верховенства права, розвитку і зміцненню України як правової держави. За сумлінну працю Олександру Володимировичу присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України».

Шановний Олександр Володимировичу, судді Конституційного Суду України та працівники Секретаріату Суду вітають Вас із ювілеєм і бажають енергійності та цілеспрямованості у подальшому утвердженні конституційних засад на благо українського народу. Міцного Вам здоров'я, щастя, родинного затишку і добробуту на довгі роки!

У лютому 65-річний ювілей
відзначив доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
суддя Конституційного Суду України у відставці
Василь Дмитрович БРИНЦЕВ

Народився ювіляр в с. Асіївка Балаклійського району Харківської області. Трудову діяльність розпочав учнем слюсаря. Проходив строкову військову службу. У 1972–1980 роках працював електромонтером телефонного зв'язку та сигналізації, заступником секретаря комітету комсомолу Фізико-технічного інституту АН УРСР у м. Харкові.

Згодом, усвідомивши своє покликання, Василь Дмитрович спрямовує життєвий шлях в царину юриспруденції. 1980 року він закінчив Харківський юридичний інститут ім. Ф. Е. Дзержинського і не просто здобув професію юриста, а взяв на себе відповідальність за належний правовий захист громадян, за утвердження у своїй діяльності високих принципів верховенства права та справедливості, чому і присвятив подальше життя.

Фахову діяльність Василь Дмитрович розпочав у 1980 році народним суддею Київського районного народного суду м. Харкова. З 1982 року — він суддя Харківського обласного суду, а з 1987 року — голова апеляційного суду Харківської області.

У листопаді 2005 року VII з'їзд суддів України призначив Василя Дмитровича Бринцева суддею Конституційного Суду України. У 2007 році його обрано заступником Голови Конституційного Суду України, тож до 2010 року, крім вирішення суддівських справ, він опікується питаннями науково-методичного, науково-експертного, інформаційного забезпечення діяльності суддів, координує діяльність структурних підрозділів Секретаріату Суду.

Наукова діяльність — також одна з вагомих складових життя ювіляра: В. Бринцев є автором і співавтором 93 наукових праць, у тому числі монографій на тему проблем судоустрою та організаційних аспектів судової влади.

Шановний Василю Дмитровичу, судді Конституційного Суду України та працівники Секретаріату Суду від щирого серця вітають Вас зі знаменною датою, зичать міцного здоров'я, незмінно бадьорого настрою, успіху в усіх Ваших починаннях, дружньої підтримки і благополуччя. Хай щодня серце повниться радістю!

У лютому 75-річний ювілей
відзначив кандидат юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
суддя Конституційного Суду України у відставці
Віктор Єгорович СКОМОРОХА

Народився Віктор Єгорович у с. Матросове Солонянського району на Дніпропетровщині. У 1967 році закінчив Харківський юридичний інститут і розпочав фахову діяльність на посаді судді Краснолуцького міського народного суду на Луганщині, з 1970 року — він суддя Луганського обласного суду. У 1976 році обраний суддею Верховного Суду України. Віктор Єгорович має вищий кваліфікаційний клас судді.

У вересні 1996 року на третьому (позачерговому) з'їзді суддів України Віктора Єгоровича призначено суддею Конституційного Суду України. На спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України його обрано Головою Конституційного Суду України, який він очолював з жовтня 1999 року до жовтня 2002 року.

Практичний внесок ювіляра у становлення правової держави доповнюється вагомим переліком теоретичних напрацювань. Віктор Єгорович брав участь у підготовці проектів Концепції судової реформи в Україні, Закону України «Про статус суддів», Кримінального кодексу України та низки інших законопроектів. Він є автором багатьох публікацій, присвячених, зокрема, таким питанням, як адміністративна реформа в Україні, конституційне провадження, вплив конституційної юстиції на розвиток українського конституціоналізму, практика Конституційного Суду України як засіб імплементації європейських стандартів прав і свобод людини в Україні, поділ влади і юрисдикція Конституційного Суду України тощо. У 1999 році з-під пера ювіляра вийшли друком кримінально-публіцистичні нариси «Пам'ять і біль».

За видатні досягнення Віктора Єгоровича Скомороху нагороджено орденами «За заслуги» I та II ступенів, медаллю «Ветеран праці», Хрестом пошани «За відродження України» II ступеня. Він є номінантом альманаху «Золота книга української еліти» за 2000, 2001 роки.

Шановний Вікторе Єгоровичу, судді Конституційного Суду України та працівники Секретаріату Суду щиро вітають Вас з нагоди ювілею та бажають незрадливого здоров'я, миру й затишку, родинного тепла й благополуччя, наснаги для всього задуманого!

ПІДСУМКИ конкурсу на кращу наукову статтю

**У рамках Всеукраїнського тижня права
7–12 грудня 2015 року
Конституційний Суд України провів конкурс
на кращу наукову статтю
з конституційно-правової тематики,
пов'язаної із захистом прав і свобод людини і громадянина
в контексті реформи конституційної юстиції в Україні**

За оцінками журі, до складу якого увійшли члени Редакційної ради «Вісника Конституційного Суду України», *перше місце* посів **Євстіфеев Микита** — студент 2-го курсу факультету правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (стаття «До питання про природу люстраційних заходів в контексті конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина»).

Друге місце виборола **Шевченко Сніжана** — студентка 5-го курсу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (стаття «Використання практики Європейського суду з прав людини в конституційному судочинстві України»).

Третє місце посів **Білоус Костянтин** — студент 4-го курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (стаття «Право на доступ до інформації як основа демократичної конституційно-правової моделі організації влади»).

Переможці конкурсу були нагороджені дипломами та пам'ятними подарунками на Міжнародній науково-практичній конференції з питань запровадження конституційної скарги в Україні, що проводилася Конституційним Судом України за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

Стаття конкурсанта, який посів *перше місце*, публікується у цьому номері «Вісника Конституційного Суду України». Крім того, він матиме можливість пройти стажування у Конституційному Суді України.

Відзначаючи зацікавленість молодих авторів проблемами, пов'язаними із забезпеченням в Україні прав і свобод людини і громадянина, Конституційний Суд України висловлює подяку учасникам конкурсу, чії статті були відібрані до заключного туру: *Багрій Олені, Бульбі Альоні, Дурдинцю Мирославу, Журбі Юлії, Калнишу Дмитру, Коваленко Жанні, Матату Андрію, Митник Олені, Моїсеєву Максиму, Несин Альоні, Пелех Христині, Сеньків Оксані, Шаймуродову Рустаму, Шевченку Михайлу.*

Водночас журі конкурсу з прикрістю констатує, що значна частина статей, які надійшли на конкурс, містила випадки плагіату, у зв'язку з чим ці статті не були допущені до участі в конкурсі.

З огляду на це звертаємо увагу майбутніх юристів і науковців, що текстові запозичення є неприпустимими з моральних міркувань і порушують Закон України «Про авторське і суміжні права».

ІНФОРМАЦІЯ про виконання бюджету Конституційним Судом України за 2015 рік

Головна мета діяльності Конституційного Суду України полягає у забезпеченні шляхом конституційного контролю верховенства Конституції України, пріоритету прав і свобод людини і громадянина у всіх сферах суспільного та державного життя.

Основним завданням Конституційного Суду України є забезпечення розгляду конституційних подань і конституційних звернень, прийняття рішень і висновків у межах його конституційних повноважень, опрацювання вхідної і поточної кореспонденції Секретаріатом Конституційного Суду України.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» (з урахуванням змін) Конституційному Суду України за кодом програмної класифікації видатків 0801010 «Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні» були затверджені бюджетні призначення за загальним фондом у сумі 59 029,7 тис. гривень. За загальним фондом бюджету Конституційним Судом України у 2015 році освоєні кошти у сумі 58 876,2 тис. гривень, або 99,7 відсотка річного плану.

Враховуючи те, що власні надходження Конституційного Суду України не мають постійного характеру, видатки спеціального фонду в річному розписі не затверджуються.

Інформацію про виконання бюджету Конституційним Судом України подано в таблиці.

Інформація про бюджет за бюджетними програмами з деталізацією за кодами економічної класифікації видатків бюджету Конституційного Суду України за 2015 рік

(тис. грн)

Код програмної класифікації видатків бюджету / код економічної класифікації видатків бюджету	Код функціональної класифікації видатків	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
			план на 2015 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2015 рік	план на 2015 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2015 рік	план на 2015 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2015 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Видатки всього за головним розпорядником коштів державного бюджету: в т. ч.			59 029,7	58 876,2	-	-	59 029,7	58 876,2
2110	0330	Оплата праці	38 285,9	38 283,6	-	-	38 285,9	38 283,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2120	0330	Нарахування на оплату праці	13 490,3	13 475,4	-	-	13 490,3	13 475,4
2210	0330	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2 212,5	2 211,3	-	-	2 212,5	2 211,3
2240	0330	Оплата послуг (крім комунальних)	2 389,0	2 336,6	-	-	2 389,0	2 336,6
2250	0330	Видатки на відрядження	63,8	63,7	-	-	63,8	63,7
2270	0330	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2 538,4	2 457,6	-	-	2 538,4	2 457,6
2282	0330	Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку	8,6	7,0	-	-	8,6	7,0
2630	0330	Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	40,9	40,8	-	-	40,9	40,8
2800	0330	Інші поточні видатки	0,3	0,2	-	-	0,3	0,2
в т. ч. за бюджетною програмою 0801010 «Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні»			59 029,7	58 876,2	-	-	59 029,7	58 876,2
2110	0330	Оплата праці	38 285,9	38 283,6	-	-	38 285,9	38 283,6
2120	0330	Нарахування на оплату праці	13 490,3	13 475,4	-	-	13 490,3	13 475,4
2210	0330	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2 212,5	2 211,3	-	-	2 212,5	2 211,3
2240	0330	Оплата послуг (крім комунальних)	2 389,0	2 336,6	-	-	2 389,0	2 336,6
2250	0330	Видатки на відрядження	63,8	63,7	-	-	63,8	63,7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2270	0330	Оплата коммунальных услуг та енергоносіїв	2 538,4	2 457,6	-	-	2 538,4	2 457,6
2282	0330	Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку	8,6	7,0	-	-	8,6	7,0
2630	0330	Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	40,9	40,8	-	-	40,9	40,8
2800	0330	Інші поточні видатки	0,3	0,2	-	-	0,3	0,2

До уваги шановних авторів!

«Вісник Конституційного Суду України» є друкованим органом Конституційного Суду України, який згідно з наказом МОН України від 7 жовтня 2015 року № 1021 включено до переліку наукових фахових видань.

У журналі висвітлюється діяльність Конституційного Суду України, публікуються наукові статті, повідомлення, рецензії, анотації, коментарі тощо.

Нагадуємо, що наукова стаття повинна бути актуальною, мати доктринальний характер із чітко окресленою проблематикою, містити наукові положення, розроблені особисто автором, висновки про наукове та практичне значення наукової розробки.

До статей додається: коротка анотація та ключові слова російською й англійською мовами, а також довідка про автора із зазначенням прізвища, імені та по батькові, вченого ступеня, вченого звання, місця роботи й посади, контактних телефонів, електронної пошти.

Обсяг наукової статті — 12–15 сторінок, наукового повідомлення — 5–7 сторінок друкованого тексту через півтора інтервалу (розмір шрифту — 14). Нумерація виноска — посторінкова.

Редакція залишає за собою право направляти наукові статті й повідомлення на рецензування, редагувати та скорочувати їх зміст, за погодженням з автором змінювати назву статті.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор. Подані матеріали редакція не повертає.

У разі передруку публікацій іншими виданнями посилання на «Вісник Конституційного Суду України» обов'язкове.

Запрошуємо до співпраці!

Матеріали для публікації
надсилайте на електронну пошту редакції
«Вісника Конституційного Суду України»:

court@ccu.gov.ua

або на адресу Конституційного Суду України:

01033, м. Київ, вул. Жиланська 14

тел.: 0 (44) 238-11-54, 238-10-32

Завідувач
редакційно-видавничого відділу
Секретаріату
Конституційного Суду України
С. Сидоренко
тел.: 0 (44) 238-10-32

Відповідальний
секретар
К. Мольченко
тел.: 0 (44) 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Видавець

Видавничий Дім «Ін Юре»
Україна, 04107, Київ-107, вул. Багговутівська, 17–21
Тел./факс: 0 (44) 537-51-00
E-mail: peredplata.inyure@gmail.com
www.inyure.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:

Пазенко О. С.,
Скринник Я. В.,
Печенюк Ю. О.,
Карташова О. Р.

Підписано до друку 08.02.2016.
Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 8,8. Обл.-вид. арк. 6,9.
Зам. № 24.
Наклад 300.
Ціна договірна.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
ТОВ «Наш Формат»
Україна, 04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 86.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4540 від 07.05.2013 р.